„RADOMER-KIELCER LEBEN“ № 27 (115) „Należytość pocztowa uiszczono ryczałtem“ דריטער יאָהרגאנג פרייז 25 גראָשען

ראדאמער-קעלצער לעבען

היינט 10 זייטען.

אדרעסען:

פון „ראדאָמער קעלצער לעבען“

אין ראדאָם
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben“
Radom, Szwarlikowska 20.

אין קעלץ
Redakcja i Administracja
„Radomer-Kielcer Leben“
Kielce, Staro-Warszawska 34.

אנאָנסען פרייז!
אין מילימעטער שורה: פאר'ן טעקס 20 גר.
" 40 " אין " " " "
" 18 " נאכ'ן " "
די ערשטע זייט ענטהאלט 8 שפאלטען
אין טעקסט אין לעצטע זייט 4 "

9 go lipca 1926 | פאר'ן אינהאלט און טעקסט פון די אנאָנסען איז די רעדאקציע נישט פעראנטוואָרטליך | ראדאם פרייטאג כו' תמוז תרפ"ו

בעקאנטמאכונג.

די אקציע-געזעלשאפט ל. ד. פאטאקס זין" בענדין-מאלאבאנדז, גיט צו וויסען דעם געעהרטען פובליקום, אז זי האָט ארויסגעלאזט אויפ'ן מארק צום געברויך

כשר'ע קאקאס-פוטער
וואס ענטהאלט 100% פעטיגקייט
געפאקט אין פעקלעך צו 1/2 1/1 און 1/5 קילאָגראם
זונטער'ן נאָמען:

„פאטאקאָ“

די פוטער בעקומט מען אין אלע קאָלאָניאל און שפייז-געשעפטען און ווערט יעדען טאָג צוגעשטעלט פריש. ווער ס'וויל צפהיטען זיין געזונד, דארף בענוצען נאר די דאזיגע פוטער צום פרעגלען, באקען, קאָכען א. ד. ג., ווייל „פאטאקאָ“ ווערט ביי אונז ארויסגעארבייט אויסשליסליך פון די בעסטע טראפיקאלישע קאקאס ניסן און שטייגט איבער אלע אנדערע פון דעם מין פוטערן

די כשרות איז אונטער דער אויפזיכט פון בענדינער ראבינאט.

פערלאנגט איבעראל נור קאקאס פוטער „פאטאקאָ“.

Z okazji zaręczyn
siostry i bratowej
p. **BELI FRAJDASÓWNEJ**
z p. **Dawidem Kajlerem,**
życzymy by droga ich życia
promieniała miłością
i szczęściem.
Rózia i Moniek WAJCMAN

Z intencji zaręczyn p. **BELI FRAJDASÓWNY** z panem **DAWIDEM KAJLEREM**
życzę im bezmiaru szczęścia
i wiecznej miłości
Samuel Katz.

Z intencji zręczyn p. **Beli Frajdasówny** z p. **Dawidem Kajlerem** życzymy aby gwiazda szczęścia sprzyjała im wiecznie.
Życzliwe koleżanki:
Rotbard i Berlińska.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ליבע טאָכטער און שוועסטער
בעלא פריידאס
מיט ה' דוד קיילער
ווינשען מיר א הערצליכען מזל-טוב עוויג גליק און צופרידענהייט. זייער לעבענ'ס-וועג זאל מיט בלומען בעצירט זיין.
עלטערען, שוועסטער'ן און ברודער'ן
פ ר י י ד א ס.

אַ כ ט ו נ ג!
עובראכצנע ר א ו ו ע ר ע ן פערעכט איך און קלעב זיי אויס מיט אייזען אויף איין גאנז פייער. איך פעררעכט אויך אלערליי טעפ עמאלירטע, אלומיניאָמ אונד א. וו. איך שווייסע אויך טיילען פון סאמאכאָדען, רעהרען, בלאכען אונד ד. גל.
אלע ארבייטען ווערען אויסגעפיהרט מיט איין פיהליעהריגע גאראנטיע און פאר זעהר נידריגע פרייזען.
מיט אכטונג: וולאשינסקי.
אדרעס: ראדאם, סטארא-קראקאָווסקא 11.

אלגעמיינער ארבייטער קאָאָפעראטיוו אין ווארשע פיליע № 36
אין ראדאם וואלאָווא 23.

מיר מאכען בעקאנט די ראדאמער ארבייטער מאסען, ווי אויך די גאנצע בעפעלקערונג, דאס מיר האבען געעפענט א „קאָאָפעראטיוו“ וואו עס קענען קויפען אויך נישט מיטגלידער אלע נויטיגסטע לעבענס פראדוקטען פון ערשטען געברויך אויף די ביליגסטע פרייזען. גוטע און רעעלע בעהאנדלונג! קומט און איבערציינגט אייך!

די ארגאניזיר-קאמיסיע.

פ. ס. אלע ארבייטער און פריינד פון דער קאָאָפעראטיווער בעוועגונג דארפען ווערען מיטגלידער פון זייער קאָאָפעראטיוו.

OGŁOSZENIE.

ELEKTROWNIA RADOMSKA w lipcu i sierpniu r. b. będzie przeprowadzać doroczną naprawę sieci elektrycznej. Wobec tego w powyższych miesiącach **w niedzielę i święta dopływ prądu** do miasta **będzie przerywany** od godziny 4 rano do 4 po południu.

Zarząd Elektrowni.

ב ע ק א נ ט מ א כ ו נ ג.

די סאדע-וואסער פאבריק „ראדאמיאנקא“ דלוגא 15 (פריהער פראנציישעק יאבסט) איז איבערגעגאנגען אלס אייגענטהום צו

שלמה גאטליעב

די פאבריק ארבייט הייגט אויס צון דעס. טאלירט וואסער — ל ע מ א נ י א ד א.

Dr. med.
I. KLEINBERGER
b. lekarz **Klinik Wiedeńskich. Specjalista chorób uszu, nosa, gardła i krtani.**
ord. od 10–2 i od 2 1/2–5
Radom, Piłsudskiego 3.

מיר דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל אונזער מחותנת'טע ד י נ ה וגם להתני יוסף ניימאן ווי אויך דער גאנצער פאמיליע צו דער אבידה פון זייער פערשטאָרבענעם מאן און פאטער איש הישר והנכבד.

ר' יחזקאל ניימאן נ. ע.

המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

יצחק מאיר טעמיאטיטש עט פאמיליע.

צליב'ן טויט פון אונזער פריינד

ר' יחזקאל ניימאן נ. ע.

דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל דער גאנצער פ א מ י ל י ע. ואלצן זיי מעהר נישט וויסען פון קיין צער און געטרייסט זיין בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

נחום גינזבורג און פרוי.

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דער פאמיליע ניימאן צוליב דעם פערלוסט פון זייער פיל געשעצטער און קיינמאהל נישט פערגעסענע מאן און פאטער

יחזקאל ז"ל

אברהם לעווין עט פרוי אונד קינדער.

דער שטימער פראטעסט פון די יודישע ראטמענער אין ראדאמער שטאדט=ראט.

אויב נישט לייגען די מאנדאטען, איז לפחות נישט צו בעטיילינען זיך אין די אבשטימונגען פאר געלד־הלואות אויף עפענטליכע ארבייט, ביי וועלכער יודישע ארבייטער ווערען פולשטענדיג אויסגעמיטען — אט דאס איז דער וועזענטליכער אינהאלט פון דעם שווייגענדיגען פראטעסט פון די יודישע ראטמענער, אומגעפעהר אין אזא פארם דריקט זיך אויס די האנדלונג פון די יודישער ראטמענער־קאלא, בעת דער לעצטער זיצונג פון היגען שטאדט־ראט.

ווי די לעזער ווייסען שוין גענוי, ווערט געפיהרט שוין לאנג א קאמפף אויף ארבייט׳ס־רעכט פאר יודישע ארבייטער ביי דער קאנאליזאציע, ווי אויך ביי אלע אנדערע עפענטליכע ארבייטען אין שטאדט, וועלכע ווערען פערוואלטעט פון דער ווירשאפט־קאמיסיע ביים מאגיסטראט.

דער דאזיגער קאמפף טרעפט אן באלד אין תחילת פון זיין ענטשטעהונג אויף פערשידענע שוועריגקייטען און מניעות און דאס גרינגשטע איז די קאלטבלוטיגע בעציהונג צו די פאדערונגען פון די יודישע פארשטעהער געהט שוין איבער יעדער מאס.

ווי די לעזער געדענקען, איז דאס „ראדאמער לעבען" דער ערשטער ארויסגעטרעטען באלד נאכדעם, ווי ס׳איז געשלאסען געווארען דער אבמאך צווישען מאגיסטראט מיט דער אמעריקאנער געזעלשאפט „אולען" און באלד אין ערשטען מאמענט, ווען די לעצטע איז צוגעטרעטען צו דער קאנאליזאציע־ארבייט, האט אונזער צייטונג אין א רייהע ארטיקלען כסדר געוועקט די יודישע אפיציעלע פארשטעהערשאפט אין ראט, אנצווענדען איהר גאנצע השפעה אין די אלע נויטיגע אינסטאנצען, פון וועמען ס׳איז אנבעלאנג דאס אננעמען ארבייטער צו דער קאנאליזאציע. מיר האבען געוועקט און מעורר געווען די יודישע ראטמענער־קאלא, די קהלה־רעפרעזענטאנץ און מיר זענען געוועקט געווארען פון די צעהנדליגע יודישע ארבייטער, וואס זענען טאגטעגליך געקומען אין רעדאקציע און זיך בעקלאגט, אז זיי זענען שוין מיעד לויפענדיג מיט ווייטע ביטעס און [illegible] אויף ארבייט, צו „אולען", צום מאגיסטראט און צו דער ביורא פון ארבייטס־פערמיטלונג, ווייל אלע זענען זיי טויב און אבסאלוט גלייכגילטיג צו זייערע ארבייטס־פארערונגען. די תשובות, וואס די יודישע ארבייטער האבען בעקומען אין א טהייל פון די דערמאנטע אינסטיטוציעס, האבען פשוט דענערווירט און טיעף בעליידיגט. די נויט פון די דאזיגע יודישע ארבייטער האט אונז נישט געלאזט רוהען און מיר האבען דעם אנגעוועהטאגטען ענין דאמאלס ארויסגעזאגט אין א שארפערער פארם, אויפפאדערענדיג די יודישע ראטמענער צו באלדיגע מעשים.

אונזער רוף האט זיינער צייט געהאט זיין ווירקונג. די יודישע ראטמענער האבען תיכף אינטערווענירט אין דער היגזיכער און נאך פיעל שתדלנות׳ען צו־ביסלעך אויסגעפועלט, צו צולאזען יודישע ארבייטער צו דער קאנאליזאציע־ארבייט

דאס סיסטעם פון שתדלנות און פראטעקציאניזם האט אבער געפלאצט. די סבלנות פון די יודישע ראטמענער האט זיך פשוט אויסגעשעפט. ביי יעדער רעדוקציע און ביי יעדער ענדערונג זענען געווען די ערשטע קרבנות די יודישע ארבייטער, שטענדיג און איבעראל זענען זיי געווען דער שעיר המשתלח און מ׳האט זיי די ערשטע אבגעזאגט פון דער ארבייט. אין אזא פאל איז שטענדיג נויטיג געווען די אינטערווענץ פון די יודישע ראטמענער, וועלכע זענען פשוט שוין לעצטענס געווען אנגעוויזען אויפ׳ן חסד פון פ. פ. ־ פישען פריץ... ווען מ׳האט בעדארפט בעטען תחנונים אין אפשר א מאהל אידם זינגען איך מה יפית.. דאס דאזיגע כורעים־פאלען איז ענדליך נמאס געווארען און דער ארט טראקטירען מיט יודישע ארבייטער האט שוין דעם נאכגעבינסטען שתדלן ארויסגעפיהרט פון זיין גלייכגעוויכט. דער מילדערער טאן פון דער יודישער פארשטערשאפט אין שטאדט־ראט האט זיך געביטען און איז איבערגעגאנגען אין אפאזיציע. דער יודישער לפנים משורת הדין האט ווייטער נישט געקענט אבהאלטען און ביי דער יודישער ראטמענער־קאלא, איז אקטועל געווארען דער פירוש המלות פון וואיט „פאדטרוגג", וועלכע האט מיט דער לאזונג „נידער מיט דער שתדלנות׳קייט!" אויפגעטרייסעלט איהר פערגליווערטע אפאטיע...

אויף איינער פון די פריהערדיגע שטאדט־ראט זיצונגען הערט מען שוין א אנדערען קול פון די יודישע ראטמענער. די יודישע אינטערפעלאציע

די בעגעגניש.

(א ראדאמער בילד׳ל)

צייט: זומער, פארנאכט.

ארט: אויף א ראג פון דער לובלינער גאס.

פערזאנען: מאניעק און רוזשא.

———

זיי קומען, איילענדיג אן, פון פערשידענע זייטען, שטויסען זיך צוזאמען, טרעטען אפ און קוקען זיך אן: ביידע ווערען שטארק איבערראשט.

———

מאניעק: אך! רוזשא!

רוזשא: מאניעק! ס׳ארא אומגעריכטע בעגעגעניש! וואס טהוסטו עפעס?

מאניעק: וואס זאל מען טהון? מ׳לעבט; און דו?

רוזשא: איך?... האסט גארנישט געהערט? איך האב דאך שוין חתונה געהאט.

מאניעק: מזל טוב דיר! שוין לאנג?

רוזשא: פינף יאהר.

מאניעק: פינף יאהר! ווי די צייט פליהט! ווער איז דיין מאן?

רוזשא: א געשעפטס־מאן!

מאניעק: אויסגעצייכענט!

רוזשא: אבער וואס געהט עס דיר אזוי שטארק אן? האסט זיך גארנישט געביטען... דער זעלביגער מאניעק! און ווי זעה איך עפעס אויס?

מאניעק: זעהר שעהן! אבער עס קומט אויס מאדנע, אז דו זאלסט זיין א פערהייראטע פרוי.

רוזשא: יא, אזוי האט עס פאסירט! עס איז א פאקט! רעכענסט, אז ס׳וואלט געווען בעסער, ווען איך זאל ביז איצט פערבלייבען א מיידעל! געדענקסטו, מאניעק, ווי די ביסט מיר דערגאנגען די יאהרען? איינמאל, אין א אווענד, האסטו מיר געזאגט: „איך גיה קויפען פאפיראסען... ווארט דא אויס אויף מיר". האב איך גענומען ווארטען, ווארט איך נאך... פינף און א האלב יאהר זענען שוין זינט דאן אוועק...

מאניעק: דאס פאפיראסען־געוועלב איז געווען פיעל ווייטער, ווי איך האב גערעכענט...

רוזשא: דעריזעלבער מאניעק! נעהמט זיך פון קיין זאך נישט צום הארצען!

מאניעק: קורץ, האסט געפונען א אנדערען... א גוזעצליכען און מיט א געשעפט! דעם אמת געזאגט, בין איך צופריעדען, ווייל דו ביסט שטענדיג געווען א וואויל מיידעל, ס׳איז פאר מיר א אמת׳דיג פערגעניגען צו טרעפען זיך איצט מיט דיר, האסט זיך גארנישט געביטען... עס דאכט זיך מיר, אז כ׳האב דיך נעכטען געזעהן צום לעצטען מאהל...

רוזשא: אזוי ביסטו גראד נישט געווען קיין שלעכטער בחור... נאר א פולענצער, א ביסעל א עגאאיסט, א ביסעל א דאן זשואן...

מאניעק: כ׳פערזיכער דיר אז נישט מעהר און נישט ווייניגער ווי אלע מיינע ברידער... זאג נאר רוזשא... ס׳איז מיר עפעס איינגעפאלען... וואס וועסטו איצטער טוהן?

רוזשא: איך געה אהיים.

מאניעק: צו דיין געשעפטמאן? וואס האסט זיך אזוי צו איילען?

רוזשא: מיין מאן ווארט אויף מיר...

מאניעק: א פערהייראטער מאן מוז האבען געדולד..

רוזשא: אויב איך פערשטעה דיין געדאנק, ווילסטו זיך בענוצען מיטן צופאל, וואס מיר האבען זיך דא איצט געטראפען און... ווי זאל איך עס זאגען?

מאניעק: די פערשטעהסט מיך, רוזשא. דאס לעבען איז קורץ און מיר לאזען פערביי אזוי פיעל פייער, אויב מ׳מעג זיך אזוי אויסדריקען.

רוזשא: הער מאניעק! איך האלט נישט פון אויפלעבען דאס, וואס איז שוין טויט און בעגראבען:

מאניעק: מיינע געפיהלען צו דיר זענען נישט טויט. קוק מיר נישט

בעט ניט, נאר זי פאדערט, פון דער יודישער פעטיציע שרייען ארויס שווארץ-אויף-ווייס אנגעשריבענע ציפערדיגע פאקטען, מען הערט שוין א מעכטיגע יודישע שטים, וואס קריטיקירט שארף און פיאט-פטירט געגען די גרויסע עולות, וואס ווערען בעגאנגען לגבי יודישע ארבייטער, די יודישע ראטמענער ערקלערען אפען, אז באם די יידישע פאדערונגען וועלען נישט בעריקזיכטיגט ווערען, וועלען זיי רעזיגנירען פון זייערע מאנדאטען, ווייל אונדערהערט איז דער פאקט, אז ביים אויפמאכען פאראטקעס און כלערליי קאמונאלע שטייערען זאל — לויט די פראפארציאנעלע פערהעלטנישען פון דער אלגעמיינער שמארטיסער בעפעלקערונג—דער שטייערען-איינקונפט פון די יודישע איינוואהנער איינגעפלאסן ווערען אין דער גרויס כון קרוב, 80% און בעשעפטיגען ביי קאנאליזאציע ארבייט זאל מעי קיים בדוחק 2 % יודישע ארבייטער.

דער דרייסטער, אבער פאר דאס שוין צופיעל בערעכטיגטער, יודישער ארויסטריט האט א פנים, וועניג-וואס אבגעשראקען דעם פ פ ס - שען שטארטראט. ער איז, ווייזט אויס, קנאפ נתפעל געווארען פון דער יודישער מאנדאטען-רעזיגנאציע און די טאקטיק ביי דער פינאנדער-טהיילונג פון ארבייט האט זיך אויף א האר נישט געענדערט, די יודישע ראטמענער האבען זיך דעריבער געזען געצווינגען, שוין פשוט צוליב אייגענעם כבוד, צו אינטערהאלטען די קאנסעקווענטישע לאגע פון זייער דראהענדיגען ארויסטריט. אויף דער לעצטער זיצונג פון שטאדט-ראט. פערגאנגענעם דאנערשטאג דעם 1 ליפיעץ, זענען די יודישע ראטמענער, מי'ט'ן אויסנאהם פון בונדישען ראטמאן, ה' לאנדאי, נישט געקומען. די דאזיגע אפוזיציאנעלע דיענט אלס אויסדריקליכער צייכען פון יודישען פראטעסט געגען דער אונערהערטער האנדלונג מצד דעם מאגיסטראט בנוגע דאס אננעמען יודישע ארבייטער צו קאנאליזאציע און בכלל צו אלע אנדערע עפנטליכע ארבייטען, וואס ווערן דורכ'ן

(ענדע אויף 4 טע זייט)

די יודישע פאלקס-באנקען.

70—80 פראצ. פון די יודישע באנק אינסטיטוציעס אויף דער פראווינץ הייסען טאקי מיט זייער ריכטיגען און צוגעפאסטען נאמען: פאלקס-באנק. נאר אויך די אבשטאלטען וואס טראגען אנדערע נעמען, ווי האנדווערקער-באנק, קאאפעראטיווע באנק א. אז. וו. זענען אויך לויט זייער כאראקטער און גאנצען מהות אמת'ע פאלקס-באנקען און געהערען צו די טיפען קרעדיט-אינסטיטוציעס, פון וועלכע עס האבען געחלומ'ט די פיאנערען פון דער קאאפעראטיווער בעוועגונג: שולצע דעליטש, דופאיינען און אנד.

די יודישע קאאפעראטיווע בעוועגונג איז זעהר יונג. נאר באלד ביים אנהויב האט דאס פאלק פערשטאנען דעם טיפען סוד, וואס ליגט בעהאלטען אין דער אידעע פון קאאפעראציע, האט דעם קאאפעראטיווען געדאנק איינגעזויגען, איינגעזאפט אין זיך און עס געמאכט פאר זיין קנין, פאר זיין אייגענטום. די קאאפעראטיווע בעוועגונג אויף דער יודישער גאס איז א ספעציפישע פאלקס-ערשיינונג. די בעסטע עלעמענטען פון דער יודישער געזעלשאפט, די דעמאקראטישע כלל-טוער, אלע געזעלשאפטליך-דענקענדע עסקנים האבען בעגריפען, אז א הויך צדקה און קצבה איז פאראן אן אנדער וואונדערבארער מיטעל, דורך וועלכען מען קאן אויפהויבען די מאסען צו א בעסערען מצב. די דאזיגע תריכה הייסט קאאפעראציע. און אלע עלעמענטען, וואס האבען דאס ארויסגעפילט אינסטינקטיוו, אדער מי'ט'ן שכל פערשטאנען — אלע האבען זיך געזאמעלט און גרופירט ארום דער הויך פלאטערנדער פאהן פון קאאפעראציע און עס איז איינגעוואקסען א מעכטי-

(צום קאאפעראטיווען - צוזאמענפאהר).

ספעציעל פאר'ן „ראדאמער-קעלצער לעבען"

גע קאאפעראטיווע בעוועגונג אויף דער יודישער גאס.

מיר איז לעצטענס אויסגעקומען צו בעזוכען עטליכע צעהנדליגער יודישע קאאפעראטיווע בענק — אינסטיטוציעס אויף דער פראווינץ, איך האב זיך צוגעקוקט צו זייער נוצליכער ארבייט, צו זייער ברכה ברענגענדיגער טעטיגקייט און האב מיך אויף טריט און טריט געקאנט איבערציינגען, אז די פאלקס-באנקען זענען די איינציגע אנשטאלטען, וואס האבען פאר די פערארמטע און רואינירטע יודישען מאסען געלייסטעט ווירקליכע קאנסטרוקטיווע הילף

אמת, א סך באנקען אויף דער פראווינץ קומט אויס צו ארבייטען מיט בענרעניצטע מיטלען און זיי קאנען נישט ענטוויקלען די געוואונשענע טעטיגקייט לטובת די נויטליידענדע מאסען, וועלכע מען קאן אפט ראטעווען מיט אקליינע הלואה. די כסדר'דיגע וואלוטע — וואקלענישען פון לעצטען יאהר זענען אויך געווען א גרויסע מגיפה. כסדר א שווערער עמיין אויפן וועג פון דער יודישער קאאפעראטיווער בעוועגונג און די טעטיגקייט פון א סך פאלקס באנקען זענען טאקי א דאנק דער ירידה פון זלאטי געראמפעט און אין בעסטען פאל פאראליזירט געווארען. אוז פון דעסטוועגען איז די קאאפעראטיווע בעוועגונג נישט געגאנגען צוריק, האט זיך צוליב די דאזיגע מניעות און שטערונגען אויך נישט אבגעשטעלט, נאר אדרבה, זי איז געגאנגען ווייטער און מיט ערפאלג פאראווערטס. אין דאס בעווייזט מאקי די לעבענס - וויכטיגקייט פון די דאזיגע אינסטיטוציעס.

300 קאאפעראטיווע באנקען מיט 65 טויזענד מיטגלידער און מיט א קאפיטאל פון 20 מיליאן זלאטעס — אזעלכע ציפערען זענען אימפאנירענד. זיי איבערצייגען יעדען סקעפטיקער און שוואר-צזעהער אין דער פאקטישער מאכט פון דער קאאפעראציע אויף דער יודישער גאס:

די פאלקס-באנקען זענען געווארען דער סאלידסטער כח, דער שענסטער אינסטרומענט אינ'ם שווערען קאמף פאר אונזער קיום אין לאנד. די קאאפעראטיווע בעוועגונג האט געזיעגט אויף דער גאנצער ליניע. זי טאר אבער נישט בערוישט ווערען פונ'ם אבגעהאלטענעם נצחון און זיך אבשטעלען אויף איהר וועג. זי מוז איצט מאכען א שריט ווייטער. נאך דער קרעדיט-קאאפעראציע מוזען איצט קומען אנדערע פארמען פון דער קאאפעראטיווער בעוועגונג.

די נעץ פון רוישטאף - קאאפעראטיווען מוז פערברייטערט ווערען; עס מוזען געגרינדעט ווערען פראדוציר קאאפעראטיווען, וועלכע קאנען זיין א גרויסע ישועה פאר'ן הונגערדיגען יודישען האנדווערקער, עס מוזען אויך פערלעגט ווערען פערקויפס-קאאפעראטיווען א. ז. וו.

אין לאמיר האפען, אז די ניי-געקליבענע אנפיהרער פון דער קאאפעראטיווער בעוועגונג אין פוילען, וועלען פערשטעהן די הייליגע אויפגאבע, וואס די קריטישע צייט האט אויף זיי ארויפגעלעגט און וועלען די יודישע קאאפעראציע פערברייטערען. זיי וועלען דאן ווייזען, אז די קאאפעראציע איז פאקטיש דער איינציגער ראציאנעלער וועג פון אויפבויען דאס חרוב'ע יודישע לעבען.

לאזאר קאהאן.

אן אזוי רוזשע! כ'זאג דיר דעם ריינעם אמת.. איינענטליך האבען מיר זיך נאך קיינמאהל נישט צושיידט.. האבען מיר זיך דען אמאל געקריגט? ערשט נעכטען האב איך דיך פערלאזען...

רוזשא: יא. צו געהן קויפען פאפיראסען...

מאניעק: און היינט האב איך דיך ווידער געטראפען... אויב דא איז פארהאן איינער א שולדיגער. איז דאס דיין מאן... עס איז זעהסטו גארנישט פיין פון איהם צו בענוצען זיך דערמיט, וואס איך האב אויף א ווייל לע פערלאזען מיין געליבטע, זי גענעבען א כאפ אויס און מיט איהר חתונה געהאט.. איך גלויב אפילו, אז איך האב דאס פולע רעכט צו מאהנען פון איהם א געטליכע בעלונונג פאר מיין צובראכענעם הארץ... לאך נישט, כ'מיין עס גאנץ ערנסט!

רוזשא: מאניעק! ביסט נאך אלץ דער זעלבער שטאלצער בחור. האסט זיך נישט אונטערגעגעבען דער צייט— און קאנסט אזוי קינציג נארען! זאג מאניעק, אז דו האסט מיך ליעב און איך וועל דיר גלויבען. ווען די וועסט מיך אפילו נארען!

מאניעק: נו אודאי, רוזשא! אודאי האב איך דיך ליעב! און דאס איינציגע, וואס איך וויל איצט, איז בעגעגענען דיין ליעבען מאן און איהם זאגען, וואס איך דענק וועגען איהם... וואו איז ער? זאג מיר, וואו איך קאן איהם געפינען?

רוזשא: הער, מאניעק! איך האב דיך גענארט... איך בין נישט פערהייראט.. כ'האב נאר געוואלט זעהן, וואס די וועסט זאגען

מאניעק: אך!

רוזשא: איך בין פריי, ווי א פויגעל! איך האב אלע פינף יאהר געבענקט נאך דיר? איך בין דיינע

מאניעק: טוה מיט מיר, וואס די ווילסט! פיהר מיך, וואוהין די ווילסט!

מאניעק: המ... כ'זאג נישט „ניין"! געוויס... אבער יא... הער... עס איז אזוי אומגעריכט, לאמיר זעהן... וויפיעל האלט איצט דער זייגער? פינף א זייגער!... גוט .. הער... כ'געה אריין אין אט דעם געוועלב .. ווארט אויף מיר... איך וועל נאר קויפען פאפיראסען... קום איך שוין צוריק!

פ. — א.

דער שטימער פראטעסט.

(ענדע פון דריטע זייט.)

מאגיסטראט איופגעפיהרט.

דער יודישער פראטעסט, טראץ זיין פאסיווען, שטימען צושטאנד, האט פונדעסטוועגען געהאט א שטארקען אבקלאנג און געמאכט דעם געהעריגען רושם. צוליב דער אבוועזענהייט פון דער יודישער ראטמענער־קאלא איז די זיצונג נישט צושטאנד געקומען. עס איז צוליב דעם נישט געווען קיין קיארום און דער פונקט אויפ'ן טאג־ארדנונג, וועגען דער הלואה פון 100.000 זלאטעס פאר'ן מאגיסטראט אין עפענטליכע ארבייט איז אפילו נישט גענומען געווארען צום אבשטימונג.

דער יודישער פראטעסט—זאל זיין אין דער פארם פון שב ואל תעשה פון זיצען אין דער היים—האט געמוזט קומען. די בעציהונג פון מאגיסטראט צו די יודישע ארבייטער־האנט בעדארף און מוז געענדערט ווערען. נאך וועניג, וואס יודישע ארבייטער זענען אנגענומען געווארען אין דער מינימאלסטער שבמינימאלסטער צאהל, האט זיך לעצטענס געשאפען אזא סיטואציע, וואס אפילו דעם דאזיגען מיעוט יודישע ארבייטענדע וויל מען אויך ארויסשטויסען און פטר'ען. ביסלעכווייז ווערט אויף דאס קליינע הייפעלע פון די יודישע ארבייטער אלץ שיטערער און שיטערער... פאר די, וואס מוזען שוין בעל כרחה בלייבען, מיהט זיך דער אינזשיניער שטשעפאנסקי,—א בעיואוסטער „אוהב" ישראל, וועלכער רעפרעזענטירט דאס מאגיסטראט ביי דער „אולען" און וועלכער האט אגב אמ־מיינסטענס צוזאגען וועגען פערגרעסערען, אדער פערקלענערען די צאהל ארבייטער—אז דאס נישטיגע איבערגעבליבענע הייפעלע יודישע ארבייטער זאל אויך דערווייטערט ווערען פון זייערע פאסטענס. דער דאזיגער אינזשיניערישער עומד מצד דעם מאגיסטראט קנעלט עס מיט'ן שטאדט פרעזידענט ה' צאלון, וועמען ער וויל איבערצייגען, אז יודען זענען נישט פראדוקטיוו און טויגען נישט צו פיזישער ארבייט. פאר יוצא וועגען אדער פאר גרויס „רחמנות" עצה'ט דער דאזיגער אדעלמאן, מ'זאל די יודישע ארבייטער צאהלען 2 זלאטעס א טאג (אנשטאט 5 זלאטעס, וואס זיי בעקומען פאר ארבייט) אבי זיי זאלען צו דער ארבייט נישט קומען. אט צו וואס פאר א לאגע ס'איז ענדליך שוין דערגאנגען. יודישע ארבייטער וויל מען געבען קצבה־געלד, נאר נישט קיין ארבייט!

דאס איז שוין מעהר ווי סקאנדאליעז! מ'וויל איינרעדען א בעוואוסטזיניגער ליגן, אז יודען זענען נים פראדוקטיוו און אומפעהיג צו שווארצע ארבייט, בשעת ס'איז קלאר באוויזען געווארען דורך פאכמענער און זאך־קענער, אז די יודישע ארבייטער, זענען נישט וועניגער פעהיג ווי די נישט יודישע, וואס ארבייטען ביי דער קאנאליזאציע. דאס איז נאר א מיטעל פטור צו ווערען פון א לעצטען שפור פון א יודישען ארבייטער.

דער היגער פ. פ. ס.־שער ארגאן „זשיציע ראבאטניטשע" שטעלט אן א תמ'עיואטע מינע, גלייך ווי ער ווייסט גארנישט, אז די אייגענטליכע סבה פון יודישען פראטעסט זאל זיין דאס, וואס מען נעמט אן וועניג יודען צו דער קאנאליזאציע ארבייט. די דאזיגע אורזאך איז פאר דער „זשיציע" א זיראניזירענדער מאטעריאל. דער נאטיץ אין „זשיציע" פון פאריגע וואך נומער 25 וועלכער איז געווידמעט דעם יודישען פראטעסט ־ ארויסטריט, באגאטעליזירט פון איין זייט דעם אופן פון דער יודישער האנדלונג. ער שרייבט נעמליך:

„די יידישע ראטמענער, נישט נעמענדיג קיין אנטייל אין דער זיצונג, האבען געשטרעבט צו פראטעסטירען נעגען דעם, וואס ביי דער קאנאליזאציע און עפענטליכע ארבייטען זאלען מכלומד'שט זיין בעשעפטיגט יודישע ארבייטער אין א פערהעלטניסמעסיג קליינעם פראצענט",

דאגעגען די צווייטע העלפט פון זעלבען נאטיץ איז אנגרייפענדיג און האט שוין און זיך אלע אויסדריקען פון א שארפערער ווענדונג אויפ'ן אדרעס פון די יודישע ראטמענער, וועלכע ווערען דורך דער „זשיציע" פעראנטווארטליך געמאכט, וואס דורך זיי איז די הלואה נישט אבגעשטימט געווארען און די 300 ארבייטסלאזע וועלכע האבען נעדארפט צו בעקומען אין צוויי וואכען ארום בעשעפטיגונג ביי עפענטליכע ארבייט, וועלען מוזען בלייבען ווארטען ביז שפעטער, ווען דער שטאדט־ראט וועט זיך, נאך די פעריען, צונויפקומען אויף א זיצונג.

די לעצטע שורות פון „זשיציע" ארטיקעל געהען שוין איבער די גרענעצען פון קריטיק און נעמען פשוט אן א העצערישען טאן. זי שרייבט:

„מען בעדארף בעצייכענען, אז דאס איז דער ערשטער פאל אין שטאדט־ראט, ווען א טהייל ראטמענער (זי מיינט די יודישע. רעד.) כדי צו מאניפעסטירען זיין אונצופריעדענהייט, האט אין אזא וויכטיגער פראגע אבגעזאגט זיין אנטייל אין די בעראטונגען און מיט זיין נישט קומען אויף דער זיצונג געגענגעווירקט צו הילף צו קומען הונדערטער ארבייטער, אום צו פערגרינגערען זייער שווערען גורל".

עס ווילט זיך פרעגען די סאציאליסטישע דעמאקראטען פון דעם פ. פ. ס'ישען ארגאן, וועלכע קלאגען נעבעך מיט הייסע טרעהרען אויפ'ן טרויריגען גורל פון די 300 ארבייטער, צי צווישען אט די 300 ארבייטסלאזע וואלט כאטש אנגענומען געווארען א ענטשפרעכענדער צאהל יודישע ארבייטער און צי וואלטען די זעלבע יודישע ראטמענער, מיט וועמענס שטימען, ס'וואלט קאנקציאנירט געווארען די בעטרעפענדע הלואה פאר דעם צוועק,—נישט געברויכט נאכהער געהן מיט שתדלנות'ען צו די זעלבע הערען־דעמאקראטען און אויסשנארען, אויסבעטלען א צוויי—דריי ערטער פאר יודישע ארבייטער.

ס'איז וועהר נישט קיין עקוועמע מלאכה צו פאלעמיזירען מיט די פ. פ. ס.'ישע ישרנים בנוגע דער יודישער זאך. וואס מיר קאנען זאגען, איז נאר דאס: די יודישע ראטמענער בעדארפען זייער קאמף פאר יודישער גערעכטיגקייט דורכפיהרען ביז א זיגרייכען נצחון. אויסהאלטען דעם עקזאמען און בעווייזען, אז זיי דינען געטריי די יודישע אינטערעסען. אויב „זשיציע ראבאטניטשע" מיינט צוזאגען, אז די הלואה פראגע פון די 100,000 זלאטעס אויף עפענטליכע ארבייט איז פערצויגען געווארען ביז שפעטער, איז דאס נאר א פראגע, פון וואנען זי איז עס זיכער, אז אויך דאמאלט זאל זיך נישט איבער'חזר'ען דאס זעלבע, וואס איז פארגעקומען אויף דער זיצונג פון דער פערגאנגענע וואך. אויב אינ'ם זעלבען ארגאן,—וועלכער איז אגב, דער טאן־געבער פון דער פ. פ. ס.'־שער לאקאל־פאליטיק — ווערט נאך אידאגיזירט איבער די יודישע גערעכטע פאדערונגען, ווי־ארום, אלזא, איז זי זיכער, אז די פ. פ. ס.'שע ראטמענער וועלען דאמאלט אונטערשטיצט ווערען פון יודישע שטימען, אין וועלכע זיי וועלען זיך, פונקט ווי דאס פאריגע מאהל אויך דאמאלט, נויטיגען כדי צו האבען א איבערוויגענדע מעהרהייט?

אויב פ. פ. ס. וועט נישט טוישען איהר פאליטישען קורס בנוגע די פאדערונגען פון די יודישע ראטמענער, איז דער חוב פון די לעצטע ווייטער צו פערטיידיגען די אידישע אינטערעסען און רעאגירען אויף זייערע עולות. די יודישע ראטמענער גופא מוזען געהן לויט א איינהייטליכער ליניע, א קאנסעקווענט־אויסגעהאלטענע און זיין דורכגעדרינגען מיט דער שטרעבונג צו פערלייכטערען די אונגעהויערע נויט אויף דער יודישער גאס, וואו ס'געפינען זיך הונדערטער פאמיליעס, וואס לעכצען נאך שווערסטער ארבייט אום צו פערדינען אויף טעגליכע חיונה. אויב ס'האט זיך געפינען א קליינער טהייל צווישען די יודישע ראטמענער, וואס האבען זיך אין התחלת געוואקעלט, צי זיי זאלען איינשטימען אויף דעם „נישט קומען־פראטעסט" טאר זיך אויף להבא אזא פאל מעהר ניט איבער־חזר'ען. סאלידאריטעט, איינינקייט און דיסציפלינארע האלטונג, ברויך זיין זייער דעוויז, וואס שייך די קאמפפ'ס־מעטאדען פאר יודישע רעכט. די זעלבע יודישע ראטמענער, וואס האבען זיך אזוי געוואקעלט, צי זיי זאלען אננעמען פולען מוטה, ברויכען זיך נעמען אין זכרון, אז נישט לאנג וועט נעמען די צייט, ווען מ'וועלען אנקומען נייע וואהלען צום שטאדט־ראט און זיי וועלען מוזען אבגעבען א דין וחשבון פאר זייער ביז־אהעריגער טהעטיגקייט אין דער זעלבער אינסטיטוציע.

דער בונדישער ראטמאן, ה' לאנדאו, וועלכע האט אגב גרויסע פערדינסטען צוליב זיינע פילמאהליגע אינטערווענצען לטובת יודישער ארבייטער ביי „אולען" און אין מאגיסטראט, האט אויך, לויט אונזער מיינונג געברויכט אין דעם פאל זיך פעראייניגען מיט'ן יודישען פ ר א ט ע ס ט ; דען אין תוך איז דאך דא איינגעטליך געגאנגען דערין, כדי אויסצוקעמפען ארבייט'ס רעכט פאר יודישע ארבייטער, אויף דעם באדען שטעהענדיג האט דאך לכל הפחות געקענט קומען צו א געגענזייטיגער פערשטענדיגונג צווישען די בירגערליכע און פראלעטארישע פארשטעהער.

און דאס טאקי איז נישט צו פערשטעהן...

ב. צווייג.

כ'פאָהר אויף דאטשע קיין גארבאטקע.

(דאַטשע = פעליעטאָן.)

עס איז פרייטאָג פארנאכט; איך שטים אָפ לויטן צעטל די פעקלעך, וועלכע דאס ווייב מיינס האָט מיר פארזאגט מיטצוברענגען — און עס ווערט מיר קאַלטמוטנע: גוואלד, ווי וועל איך עס אַלץ מיטנעמען? איך קנייטש דעם שטערן, קלערנדיג עפעס אַ מיטעל, ווי אזוי בעקוועמער זיך אָנצולאָדען מיטן באַגאַזש, ערשט עס עפענט זיך די טיר און עס קומט אריין מיינער גאָר א נאָנטער שכן, טראגענדיג אונטערן אָרעם אַ פעקל.

— גוט ג'אווענד! רופט ער זיך אָפ צו מיר — עס איז אפילו פון מיר א גרויסע העזה, אָבער איהר מוזט עס מיר טון, עס וועט אייך גאָר נישט העלפען! מאָרגען, פארשטייט איהר מיך, האָב איך יאָהרצייט, מוז איך דעריבער פארבלייבען אין שטאָדט, וועל איך אייך בעטען אַ קליינינקייט—איבערגעבען אָט דאס פעקעל מיין ווייב —האָט קיין מורא נישט, דאס פעקעל איז פערפאקט אזוי שטייף, אז איהר מעגט איהם אפילו ווארפען אָן דר'ערד.

פרעג איך ביי אייך, ווי אנטזאגט מען אַזאַ נאָהנטען שכן, בפרט נאך ווען ער האָט יאָהרצייט, און דאס פעקל איז שטייף פערפאקט?

דער „יאָהרצייט" האָט נאך נישט בעוויזען ארויסגיין, עפענט זיך ווידער די טהיר, און עס קייקלט זיך אריין מיינע גאָר א נאָהנטע קרובה פון ווייבס צד, האלטענדיג פארזיכטיג אין האנד אַ פעקעלע.

– אוי, אַ געזונד אין אייך, וואס איך האָב אייך נאָך געטראפען - איך האָב געמיינט, איהר זענט שוין אוועקגעפאהרען, איהר הערט: די טאכטער מיינע האָט מיך געבעטען, איך זאָל איהר אָפּקאָכען מילכיגע פיש, עס איז מיר אפילו געווען שווער—אָבער וואס טוט מען נישט פאר א קינד, בעט איך אייך, טייערינקער, גיט דאס איהר איבער.

איז ווי, פרעג איך אייך, אנטזאגט מען עס אַזאַ נאָהנטער קרובה אוועקצופיהרען א שיסעלע פיש?

קורץ פון דער זאך, צו מיינע אייגענע צרות איז מיר נאך צוגעקומען א פאָר פרעמדע.

פערפאַלען, קלער איך מיר—עס איז מיר אזוי באשערט און איך נעהם זיך פלייסיג צום איינפאקען. עס דויערט אָבער נישט א פאר מינוט - איך הער שוין ו י ד ע ר א גוטען אָוונד!

עס איז מיר געוואָרען, זאג איך אייך קאַלט — וואס איז ווידער?—איך וועל אייך בעטען פאניע דאָבראָדזשעיו א קליינינקייט, — מיין זון געפינט זיך אין פענסיאָנאַט, איהר ווייסט דאך גלייך אין ערשטען וואלד, וועט איהר אזוי גוט זיין איבערגעבען איהם אָט דעם קליינעם פעקעלע, טאקע גאר א קליינינקייט, איהר קענט עס ארייןלייגען אין קעשענע, דארטען איז פארהאן סך-הכל א האלבער טוץ פארצירעוועטע שקארפעטקעס, א נס, זאג איך אייד, וואס איך האב אייך נאָך געטראַטען, א רחמנות איהם, ער שרייבט מיר אין א צעטעלע, אז ער גייט ממש מיט הוילע פיאטעס - נאט, אָט אזוי לייגט עס אריין אין קעשענע: איך דאנק אייך זייער - פארט געזונד, - א גוטע נאכט - גריסט דער פרוי.

איך בין געבליבען, ווי צוטומעלט, אין קאָפּ איז מיר אריין איין געדאַנק -אנטלויפען, און טאקע וואָס שנעלער, איך חאָב אויף גיך צוגויפגעבונדען די פעקלעך, בעהאָנגען זיך מיט זיי פון קאָפּ ביז די פיס און זיך געלאָזט גיין צום טיר, איך נעם שוין עפענען די שלעסער, ערשט עמיצער ציהט מיך פארן אָרבעל.

— וואָס האָט איהר געוואָלט? האָב א'ך שוין מיט כעס א געשריי געטוהן.

— אַ קליינע טובה! וואו מיין זוהנס דאַטשע, ווייסט איהר דאָך מסתמא. איז אָט דעם פעקעלע מוזט איהר פאר איהם מיטנעמען, דאָ איז אַ רעצעפט; ער ליגט שוין דער זוהן מיינער נישט פאר אייך געדאכט די צווייטע וואָך צו בעט; שוין פערקרענקט אנ'אוצר מיט געלד.

דערהערט אַ רעצעפט, בין איך גלייך אנטשוויגען געוואָרען, מיט א רעצעפט שפּילט מען זיך נישט, פקוח-נפש איז נישט קיין קלייניגקייט; האָב איך עס, ווי עס איז, אַריינגעשטאָכט אין א קעשענע און איך הויב שוין אָן צו גיין צום באָהן, ערשט מען שרייט צו מיר ווידער, איך גיב אַ קוק אויף אָהינטער — עס יאָגט מיר אָן אַנ'עלטערע יודענע, דאָ בין איך שוין ארויס פון די כלים:

— גזלנים, גיב איך צו איהר אַ געשריי – וואָס האָט איהר אויף מיר זיך אָנגעזעצט, איהר זעהט דאָך, ווי איך בין בעהאָנגען פון קאָפּ ביז די פיס — איך נעם מצוה קיין פעקלעך נישט און יוצא!

– וואָסערע פעקלעך? האָט מיר די יודענע איבערגעשלאָגען. איך וואָלט אויף דעם גאָר קיין העזה נישט געהאַט.

— איך וויל אייך מזהר נישט בעטען טאָקע נאָר אַ קליינינקייט — שוין א פאָר וואָכען, ווי איך האָב צוגעזאָגט דער טאָכטער מיינער צו שיקען איהר א דינסט, זי זיצט דאָרטען געבעך אָן א מענשען, די גאַנצע צייט האָב איך אַלץ גישט געקריגען, גראָד היינט, איהר הערט, האָט זיך מיר געמאָכט א שיקסעלע, זעהט זיך אָן גאָר אָ וואוילע, איז טהוט מיר די טובה און פיהרט איהר אוועק צו מיין טאָכטער, איהר ווייסט דאָך, וואו דאָס איז, נישט ווייט פון דער כטאַציע, אנטשולדיגט מיר זייער, וואָס איך בעמיה אייך: — מאָנקאָ! מאַנקאָ! כאָדוש טוטאַ'! אָט טען פאן סאָקאָזשע.

איך האָב דעם שיקסעל געהייסען געהן פאָראויס, איך נאָך איהר און איבער'ן גאַנצען וועג האָב איך אָלע רגע זיך אומגעקיקט, צי לויפט נישט עטיפער נאָך מיט א פעקעל. אָנקומענדיג אין וואָקזאַל, זענען מיר אָלע טראַגאַזשעס אַנטגעגען געלאָפען און געוואָלט מיך בעפרייען פון מיין לאַדונג. איך האָב זיך ארויסגעשאַרט פון זייערע הענד און שנעל ארויף אַנטלאָפען אין דער פאָטשטקאַלניע צווייטע קלאַס. לויפענדיג איבער די שטיגען, האָבען מיך די טראגאזשעס נאָכבעגלייט מיט א הילכיג געלעכטער, נאָכשרייענדיג: – „זשיווי באַגאַזש, זשיווי באַגאַזש!" —

זיצענדיג אין פאָטשעקאַלניע האָב איך געציטערט, ווי אַ פיש. די טראַגאַזשעס זאָלען גישט אָמאָהל מיר אָנרייבען א „קאַוואַל", דערפאַר וואָס כ'בין געוואָרען זייער קאָנקורענט. מיט הארץ קלאַפעניש האָב איך געצעהלט די מינוטען ביז'ן אָנקומען פון צוג און איך מיטן שיקסעל זענען מיר דאן אַריינגעשטיגען אין אַ וואַגאָן און אַדיאַוז קיין גארבאטקע.

אָנקומענדיג אויף דער דאטשע האָב איך שווער געהאָרועט ביז כ'האָב דעם באגאזש ערלעדיגט.

קרוב צוויי שעה צייט האָט ביי מיר געדויערט דאס פונאַנדערטיילען די פעקלעך, מיט א שווייס האָב איך זיך אָפּגעגאָכען.

מיינט איהר דאך אז עס איז שוין געענדיגט? — עס הויבט זיך גארנישט אָן און עס לאָזט זיך ניטש אויס - אויף מאָרגען, ס'הייסט שבת פארנאַכט— עס איז נאך גטיוען גאר פרי, איך האב נאך סך-הכל צוגענומען דעם זיבעטען גאסט, איך זיך מיר אזוי אויף א באנק און אטעם איין פרישע „פּאָווויעטשע", כפהט צו צו מיר א יונגווייבעל מיט א דאטשע-משעפאק אויפן קאָפּ און רופט זיך אָפּ צו מיר בזהר הלשון - ווען איהר האָט מיר נעכטען געבראכט דאס פעקעל, האָב איך פערשטאנען, אז דאס האָט מיר די מאמע געשיקט מילכיגע פיש, האָב איך עס אוועקגעשטעלט אויפן טיש, געשטעלט פאר אלעמען מילכיגע טעלערלעך און איך נעם עס פונאנדערפאקען; אויפגעעפענט דאס פעקל, איז מיר געווארען פינסטער אין די אויגען, אנשטאט פיש געפין איך דארטען א פלעשעלע רפואות, א פעקעל וואטע און א מאָשטש, פון וועלכען עס האָט אינז פערכאפט דער אָטעם אזוי, אז מיר האבען שוין דעם אוונד מצהר קיין שום זאך אין מויל נישט געוואלט נעמען, טאמער איז מיר באשערט געווען צו האָבען א פארשטערטען פרייטאג-צו-נאכט איז עס צוליב אייך, איהר האָט, ווייזט אויס, דאס פעקעל פארביטען.

תוך־כדי-דיבור, קומט צו צו מיר א צווייטע דאטשניצע און מיט א שמייכעלע אויפן פנים רופט זי זיך צו מיר אָפּ - איך האָב איצט דערהאלטען א גרוס, אז די מוטער האָט מיר געשיקט דורך אייך א קעכין, זאגט מיר נאר, פאניע שאנזאָוני וואו האט איהר זי אהינגעטוהן?

זי האָט נאך נישט געענדיגט רעדען, איך הער שוין ווידער א „גוט שבת" – „א שעהנע חכמה דאס איהר מיר אנגעמאכט! מיט קרענקע חכמה'טע איהר זיך? הערט נאר, הערט א כלאָכה פון איינעם! נעכטען ברענגט מיר דער יונגערמאן פון שטאָדט א רעצעפט, נעם איך און לייג עס אהעק נעבען מאן אויף א טישעל. 12 ביינאכט איך וויל איהם איינגעבען א לעפעל רעצעפט, ווי דער דאקטאר האט פארזאגט, איך פאק פונאנדער דאס פעקעל-מילכיגע פיש, טפו זאָלט איהר ווערען! איך האָב דאך געמיינט אז איך פאל אנידער - איהר הערט, מאמער וועט אים חלילה ווערען ערגער, זאָלט איהר וויסען, אז דאס איז צוליב אייך!

וואס הערט זיך אין ראדאם.

יודישע ראטמענער, אלס פראטעסט, נישט געקומען אויף א זיצונג אין שטאדט-ראט.

דער קאמף פאר אננעמען יודען צו דער קאנאליזאציע-ארבייט, ווי אויך צו אלע עפענטליכע שטאדטישע ארבייטען — שטאדט פרעזידענט, ה' צאלון, זאגט, אז יודען זענען נישט ארבייט'ס-פעהיג און אז „אולען" וויל נישט צונעמען יודען צו דער ארבייט.

ווי בעוואוסט, א"ז אין יאהר 1925 געשלאסען געווארען צווישען מאגיסטראט מיט דער אמעריקאנער געזעלשאפט „אולען" א אבמאך, לויט וועלכען די לעצטע האט אונטערגענומען דורכצופיהרען קאנאליזאציע און וואסער-לייטונג פאר דער שטאדט.

צוטרעטענדיג רעאליזירען דעם אבמאך האט „אולען" אויסגעשטעלט בעשעפטיגונג פאר לערך 1000 ארבייטער פון וועלכע דער גרעסטער טהייל א"ז בענוצט געווארען צו די אויסגראבונג'ס ארבייטען איבער פערשידענע פונקטען אין שטאדט.

צו דער דערמאנטער שווארצער ארבייט האבען זיך דערנאך אויך געמאלדען הונדערטער יודישע יונגעלייט פון פערשידענע שיכטען און קלאסען, אנהויבענדיג פון פשוט'ע ארבייטער און ענדיגענדיג ביי סטודענטען אינטעליגענטען און סתם יונגעלייט פון די בכבוד'יגסטע פאמיליעס. אלע האבען זיי, צוליב נויט און הונגער, געוואלט געהן צו שווערסטער ארבייט ביי „אולען", אבער איבעראל האט מען אבגעזאגט זייערע ביטעס.

נאך די פיל ארומוואנדערונגען פון מאגיסטראט צו דער ביורא פון ארבייט'ס-פערמיטלונג און צוריק, און נאכהער נאך גרויסע פראטעקציעס און שתדלנות'ען, איז צווישען 1000 קריסטליכע ארבייטער קוים געלונגען צו בעקומען ארבייט פאר 10 יודען.

אין יאהר 1926 ביי דער בענייאונג פון דער קאנאליזאציע-ארבייט, אין פריהלינג'ס צייט, האט דער יודישער לאווניק ד"ר קסאווערא מולער אויף א זיצונג פון דער מאגיסטראט-פערוואלטונג אויפמערקזאם, געמאכט דאס די היגע יודישע צייטונג „ראדאמער לעבען" וועקט כפרר די יודישע ראטמענער זאלען אינטערווענירען ביים מאגיסטראט אנצונעמען אין א ענטשפרעכענדער צאהל יודישע ארבייטער צו דער קאנאליזאציע. ד"ר מולער האט דערביי ערקלערט, אז ס'איז א גרויסע עולה, וואס יודען ווערען כמעט ווי אינגאנצען אויסגעמיטען און קאטעגאריש געפאדערט דאס ביים מאגיסטראט זאל געשאפען ווערען א ספעציעלע קאמיסיע, וועלכע זאל זיך פערנעמען מיט דער פראגע פון צונעמען ארבייטער צו דער קאנאליזאציע און נישט דער פ. פ. ס.'שער מהוער ה' נזשעטשבאראווסקי זאל זיין דער איינציגער, וואס זאל האבען איבער דעם די ענטשיידענדע דעה.

נאך דער דראהונג פון יודישען לאווניק, דאס אין פאל ווען יודישע ארבייטער וועלען אויך אויף להבא אויסגעמיטען ווערען וועט זי אוועקלייגען דער מאנדאט, און אויך נאך די שפעטערע אינטערווענציען פון די יודישע ראטמענער, האט דער מאגיסטראט ערשט די לעצטע צייט „בעווילינגט" צו געבען ארבייט'ס-בעשעפטיגונג פאר קנאפע 60 יודען!

אויף דער זיצונג פון שטאדט-ראט, וועלכע איז פארגעקומען אין חודש מאי, האבען די יודישע ראטמענער אין א אינטערפעלאציע אנגעפרעגט זיך, פארוואס ביי דער קאנאליזאציע און אויך ביי אנדערע שטאדטישער ארבייט זענען בעשעפטיגט אזא נישטיגע צאהל יודען, אייניגע יודישע ראטמענער זענען דאן ארויסגעטרעטען מיט לענגערע רעדעס. אויפווייזענדיג סטאטיסטיש וויפיעל עס בעטרעפען די שטייערן, וואס צאהלען איין פון די יודישע בירגער אין שטאדט און וויפיעל יודישע ארבייטער-הענד עס זענען פראצענטועל לויט דער זעלבער שטייערן-פראפארציע, פערטרעטען ביי אטא די ארבייט, וואס דער מאגיסטראט פיהרט אויס, ווי אויך ביי דער ארבייט, איבער וועלכער דער מאגיסטראט האט זיין אויפזיכט.

די יודישע ראטמענער האבען דאמאלס אויפגעוויזען, אז ביי דער קאנאליזאציע זענען אויף 1090 קריסטליכע ארבייטער בעשעפטיגט קוים 37 יודען. און ביי שטאדטישער ארבייט וענען אויף 309 קריסטליכע ארבייטער, בעשעפטיגט 22 יודען.

אויף דער יודישער אינטערפעלאציע האט דאן אין נאמען פון דער מאגיסטראט-פערוואלטונג געענטפערט דער פרעזידענט ה' צאלון, וועלכער האט אלס צופרידענשטעלענדען תירוץ אויף די יודישע טענות געגעבען פאלגענדע מאטיווירטע ערקלערונג: די יודען **ווערען נישט צוגענומען צו ארבייט דערפאר, ווייל זיי זענען נישט פיזיש ארבייט'ס-פעהיג. א חוץ דעם מאטיוו האט דער פרעזידענט נאך צוגעגעבען, אז די „אולען" וויל נישט אננעמען יודען צו דער ארבייט.** היות אבער, אויפ'ן טאג-ארדנונג פון דער זעלבער זיצונג, האבען זיך געפונען פראגען, וועגען די צוויי הלואות: 20 סויזענד און 100,000 זלאטעס אויף עפענטליכע ארבייט, פאר'ן צוועק, פון וועלכע עס איז נויטיג געווען די יודישע שטימען אויף א מעהרהייט, האט דער שטאדט-ראט געמאכט, צוליב דעם א נייחא און בעפוילען די פערוואלטונג פון מאגיסטראט, צוצונעמען א גרעסערע צאהל יודען צו ארבייט. אבער אנשטאט אנצונעמען נייע יודישע ארבייטער, האט מען אנגעהויבען צו רעדוצירען די פון פריהער ארבייטענדיגע יודען, נישט קוקענדיג דערויף, וואס זייער צאהל איז אזוי אויך נישטיג און קליין. אויף אזא מין גרינגשעצונג זענען שוין די יודישע ראטמענער געווען געצווינגען צו רעאגירען און אלס אויסדרוק פון פראטעסט געגענאיבער אזא אונטאקטישע האנדלונג, זענען די יודישע ראטמענער נישט געקומען אויף דער שטאדט-ראט-זיצונג פאריגע וואך דאנערשטאג דעם 1 ליפיעץ, אויף וועלכער עס האט בעדארפט דורך א צווייטער אבשטימונג ענדגילטיג אנגענומען ווערען די הלואה אויף די 100,000 זל. אויף עפענטליכע ארבייט.

צוליב דעם, וואס די יודישע ראטמענער-קאלא איז אלס פראטעסט נישט אנוועזענד געוועזען אויף דער דאזיגער זיצונג, איז קיין קוארום נישט געוועזען און די הלואה איז דאדורך נישט אנגענומען געווארען.

כאראקטעריסטיש איז דאס, וואס מיט'ן פראטעסט פון דער יודישער ראטמענער-קאלא האט זיך סאלידאריזירט דער פועל ציוניסטישער ראטמאן ה' פסורניא און דער בונדישער ראטמאן ה' לאנדאו—ניט, דער לעצטער איז געוועזען דער איינציגער יודישער ראטמאן, וואס איז אויף דער זיצונג פון שטאדט-ראט יא געקומען. די אונפערשטענדליכקייט פון ה' לאנדאוס האנדלונג איז נאך גרעסער דערמיט, וואס ער איז גראדע פון יענע געצעהלטע יודישע ראטמענער, וועלכע האבען זיך פיל בעמיהט דורך פיל-מאהליגע אינטערווענצען פאר יודישע ארבייטער

איך שטיי און גלאץ מיט די אויגען—טאטע אין הימעל וואס טהוט זיך דא מיט מיר? ווייזט אויס, איך האב פארביטען די יוצרות אזוי אופ'ן שיינעם אופן —וואס טהוט מען איצט?

א פארביילופענדיקער פעקעל האט מיר איבערגעשלאגען די רעיונות—געפונען פון וועמען אפצולאכען;—האב איך דערהערט הונטער מיר דעם אמת'ן מענה-לשון—ער מיינט מ'פארשטייט זיך נישט אויף זיינע חכמות, - איהר הערט א חוצפה, ווייל גאט האט מיך געבענטשט מיט זעקס מיידלעך, האט ער עס האט געוואלט פון מיר מאכען הוזק און מיר אריינגעטראגען א האלבע טוץ מענסקע שקארפעטקעס-ע. פאניע מיינט נישט אז איהר זענט דער חכם און מ'פארשטייט זיך אויף אייך נישט: -נאט!— און דאס פעקעל שקארפעטקעס איז מיר געלאפען אין פנים אריין.

איך בין געבליבען שטיין ווי א צעמישטער: הייסט עס, אז אויב ביי איהר זענען די שקארפעטקעס האב איך די שיקסע אוועקגעפירט צום בחור אין פענסיאנאט...

א שבת האב איך געהאט - אויף מיינע שונאים געזאגט געווארען, דעם גאנצען טאג האב איך געווארט, דער בחור זאל אויך קומען און מיר דערלאנגען די אמת'ע פארציע, נאר גאט צו דאנקען, ער איז געווען דער איינציגער, וואס איז נישט געקומען.

פון דעם שבת אן האב איך זיך געגעבען א נדר, אז אויס מיט פעקלעך ווערט מיר עמיצער ברענגען א פעקעל מעג ער זיין אפילו דער נאהענטסטער קרוב, מאך איך זיך פאר א פאדאטקאווען אינספעקטאר און איך הייס איהם רערען צום לאמפ...

ל—טש.

און ער ווייסט אלזא, אויסגעצייכענטע ווייל אנשטרענגונגען און מיהזאמע איניציאטיווע, עס האט געברויכט אויסגענוצט ווערען ביז מ'האט אנגענומען א יודען צו דער קאנאליזאציע, אדער צו אנדערע שטאדטישע ארבייט. טאקע דעריבער, איז א ווינדער, וואס ה' לאנדאו האט זיך נישט פעראייניגט מיט'ן יודישען פראטעסט.

דעמאנסטרירענדיגער ארויסטריט פון רעליגעזע יודען געגען אפען האלטען יודישע בענק אום שבת.

שוין א לענגערע צייט, ווי די רעליגעזע יודען אין ראדאם האבען אונטערגענומען א אקציע געגען דעם, וואס די יודישע בענק ווערען געהאלטען אפען אום שבת. פאריגען שבת איז צו דעם צוועק זיך צונויפגעקומען אין שטאדטישען בית מדרש א גרויסער עולם חסידים פון פערשידענע שטיבלעך און נישט נאלאזט לייענען, ביז ס'וועלען נישט אנגענומען ווערען מיטלען, וועלכע זאלען צווינגען די יודישע בענק, צו זיין געשלאסען אום שבת. די אויסדריקספולסטע שריט אין אין דער הינזיכט זענען בעשטאנען אין דעם, וואס עטליכע דעלעגאציעס אין בעגלייטונג פון א גרויסען עולם מתפללים, זענען אוועק צו די בענק און דארט דעמאנסטרירט זייער פראטעסט געגען חלול שבת. דערביי איז אין דער יודישער ספולדזיעלניא-באנק, פלאץ 3-טער מאי, ענטשטאנען א סקאנדאל, צוליב וואס ס'איז אנגעקומען פאליציי און פערהאלטענדיג עטליכע יודען פון רעליגיעזען לאגער, זיי אבגעפיהרט אין קאמיסאריאט, וואו ס'איז צונויפגעשטעלט געווארען אויף זיי א פראטאקאל פאר שטערען עפענטליכע רוה. א דאנק באלדיגע אינטערווענץ זענען די פערהאלטענע בעפרייט געווארען.

די רעליגעזע יודען זענען חושד דער באנק אין ארויסרופען פאליציי, דאגעגען די באנק ערקלערט אז די פאליציי איז פון זיך אליין אנגעלאפען צוליב'ן גרויסען סקאנדאל, וואס איז ענטשטאנען אויף דער גאס ארום דער באנק.

1500 קינדער קראנק אויף שקארלאטין.

לויט א לעצטער סטאטיסטיק פון היגען ראקטוירים-פעראיין, דערגרייכט די צאהל פון קראנקע קינדער אויף שקארלאטין, ביים היינטיגען טאג, בערך 1500.

ענדליך געעפענט די פאך-קורסען, זאל זיין אין א מזל'דיגער שעה!

נאך אנדערטהאלבען יאהר דעבאטירען און ארומפארען זיך, זענען די פאך-קורסען, ענדליך רעאליזירט און אין לעבען פערווירקליכט געווארען. פערגאנגענעם מיטוואך האבען די קורסען זיך אנגעפאנגען. די פייערליכע ערעפנונג, אבער, קומט פאר קומענדיגען זונטאג ביי א גאטעס-דיענסט אין דער שוהל, אויף וועלכער ס'זענען איינגעלאדענט געווארען פארשטעהער פון אלע היגע יודישע אינסטיטוציעס, פעראיינען און ארגאניזאציעס.

די קורסען וועלען געפיהרט ווערען אונטער דער לייטונג פון בעקאנטען איינזשיניער ה' לעווי, ביי דער מיטהילף פון א ספעציעל געשאפענעם קאמיטעט ביי דער גמינע, אין וועלכער ס'געהן אריין די ה"ה: פינקעל, קעניגסבערג, קארמאן, איידעלבוים, מולער, דיאמענט, העלפאנט, ראזענבוים, וויינטרויב, קליין, האכמאן, פעלדמאן, גאלדפארב, קויפמאן, הערשיל גוטמאן.

פארזיצער פון קאמיטעט איז ה' חיים קארמאן און לייטער פון די קורסען ה' לעווי.

די קורסען זענען פארלויפיג איינגעריכטעט פאר פאלגענדע דריי פאכען: מעטאלאיוצעס, שניידערס און סטאליארס.

מיר פון אונזער זייט בעגריסען די נייע, באמת נוצליכע איניציאטיווע, צו איהר ענטשטעהונג און וואונשען לאנגדויערענדער עקזיסטענץ און פרוכטבארע ארבייט לטובת דעם יודיש-יונגען פראדוקטיווען דור.

ה' קעסטענבערג איינגעקומען מיט א פראטעסט צום וואיעוואדע געגען היגען סטאראסטא.

לויט ווי מיר ווערען געוואהר, האט ה' קעסטענבערג אנגעגעבען צום וואיעוואדע קיין קעלץ א פראטעסט איבער היגען סטאראסטא, פאר וואס ער האט די וואהלען אויף א רב, וועלכע זענען מיט עטליכע מאנאטען צוריק פארגעקומען אין גמינע — אונטערגעשריבען און זיי בעשטעטיגט.

הערצל-פייערונגען.

פאריגען פרייטאג כ' תמוז, צוליב דער יאהר-צייט פון גרויסען ציוניסטישען פיהרער ד"ר הערצל, איז פארגעקומען אין שוהל א הזכרה, ביי וועלכער ס'איז אנוועזענד געווען א גרויסער עולם. נאכדעם ווי דער שוהל-חזן צוזאמען מיטן כאר האבען געזונגען „אל מלא רחמים", האבען גערעדט די ה"ה מילמאן און פראפ. א. שיצער.

זונטאג אין אווענד איז אין האנדווערקער-קלוב פארגעקומען א סטודענטער-אקאדעמיע, גערעדט האבען סטוד. סאלבע („השומר"), סטוד. בלאטמאן („התאחדות") און ה' ש. ראזענמאן („השחר").

די כארען פון „השומר" און „השחר" האבען שעהן אויסגעפיהרט עטליכע געזאנג-נומערען. געלונגען איז אויך געווען דער ארקעסטער-נומער פון ה' גיסער'ס שילער, ווי אויך די העברעאישע רעציטאציע פון פרל. פעלדמאן (השומר). די אקאדעמיע האט זיך פערענדיגט מיט שומרי'שע און השחר'ישע לידער און התקוה-געזאנג.

„קרן-היסוד"-דעלעגאציע אין ראדאם.

קיין ראדאם זענען אנגעקומען די בעקאנטע עסקנים פון קרן היסוד אין פוילען די ה"ה: ד"ר יוסף שאלמאן (מיטגליד פון צענטראל קאמיטעט פון „התאחדות" אין פוילען) און יהודה שציעראנסקי (מיטגליד פון צ. ק. פון „מזרחי" אין פוילען.) די דערמאנטע חשובע געסט וועלען אין אונזער שטאדט אדורכפיהרען זא'אקציע לטובת דעם קרן היסוד. בשעת זייער אנוועזענהייט, וועלען אנגעהאלטען ווערען אין פערשידענע זאלען פאלקס-פערזאמלונגען, מיטינגען און אקאדעמיעס, אויף וועלכע, די ה"ה: ד"ר שאלמאן און שצעראנסקי, וועלכע זענען בעקאנט אלס אויסגעצייכענטע אראטארען, ארויסטרעטען מיט אויספיהרליכע רעפעראטען וועגען דעם אויפבוי-ווערק אין א"י און די בעדייטונג פון קרן-היסוד פאר'ן אויפלעבענדען ארץ ישראל.

די יודישע בעפעלקערונג אין ראדאם, וועט, אזוי ווי אין פאריגען יאהר אויך היינט מיט בעוואוסטזיין אבשאצען די וויכטיגקייט פון מאמענט און יעדער, לפי יכולתו, געבען א געהעריגע נדבה פאר'ן קרן היסוד.

די יודישע גמינע פערוואלטונג אין ווארשא.

בעט אונז מעלדען וועגען די קוואליפיקאציע אנפאנגס-קורסען אין פעריען פאר לערער פון אנפאנגס שולען, פריוואטע אין רעגירונגס-שולען ביי דער יודישער גמינע אין ווארשע.

די איינשרייבונגען קומען פאר אין דער קאנצעלאריע פון די קורסען, דעם 6, 8, 11, 13, 14 און 15 טען יולי פון 5 ביז 7 נאכמיטאג אדער שריפטליך

ביים איינשרייבען זיך אויפ'ן הומאניסטישען קורס מוז מען ביילעגען א צייגניש פון דער שול, אין וועלכער דער קאנדידאט ארבעט יעצט. ביים איינשרייבען אויפ'ן פעדאגאגישען קורס — דאסזעלבע צייגניש און א צייגניש פון 6 קלאס גימנאזיום אדער (־אר לערער פון רוסישען זאבאר) א צייגניש פון הויז, אדער. אנפאנגס-לערער, אויפ'ן מעטאדישען קורס ווערען אנגענומען נאר די, וועלכע האבען גענדיגט דעם הומאניסטישען קורס אדער באזיצען 6 קלאסען פוילישען גימנאזיום

ווענדען זיך שריפטליך ווארשע שליסקע 20.

מיר דריקען אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל אונזער מיהמע **דינה**
אונזערע קוזינען און קוזינקע, צוליב'ן טוידט פון זייער פיל-געשעצטען
מאן און פאטער, אונזער פעטער
ר' יחזקאל ביימאן נ. ע.
זאלען זיי מעהר נישט וויסען פון קיין צער און געטרייסט זיין בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.
ביגם לעווקאוויטש און פרוי (גריצע)

אויף דער אינטערווענץ פון די פארשטעהער פון מזהירי שבת די ה"ה **משה גוטמער** און **משה יאנאווסקי** האט דער ראט און פערוואלטונג פון דער האנדווערקער באנק די ערשטע מסכים געווען צו האלטען די באנק געשלאסען אום שבת. מיר לייגען דא ביי זייער שריפטליכע הסכמה וועלכע לויטעט פאלגענדען אינהאלט.

„דער ראט און פערוואלטונג פון דער ראדאמער האנדווערקער-באנק (לובלינער 23) האט בעשלאסען, אז פון היינטיגען שבת אן דעם 10.7 ווערט געזעצליך געשלאסען זיין די באנק און קיין שום אפעראציעס וועלען נישט געמאכט ווערען, די וועקסלען וואס וועלען זיין פעליג אין שבת וועלען געצאהלט ווערען מאנטאג ביז 12 א זייגער.

מיט אכטונג:
דירעקטאר מ. פרענקעל
פרעזעס אלי' טענענבוים.

שבת דעם כ"ח תמוז ד. י. (10.7) וועט אין דער גרויסער
שטאדטישער שוהל פארקומען א פארטראג פון ה'
יהודה שצעראנסקי (מיטגליד פון צ. ק. פון „מזרחי")
א. ד. ט. **„ארץ-ישראל אמאל און היינט"**
איינגאנג פאר אלע!
זונטאג דעם 11/7 1926 אום 8½ א זייגער אווענד, וועט אין זאל פון
טעאטער „ראזמאיטאשטשי" פארקומען
א פאלק'ס-פערזאמלונג א. ד. ט.
„דער אמת וועגען ארץ-ישראל"
ס'וועלען ארויסטרעטען די ה"ה: יהודה שצעראנסקי און
ד"ר יוסף שאלמאן (מיטגליד פון צ. ק. פון „התאחדות")
איינגאנג פריי.

קעלצער אבטיילונג.

די בעדייטונג פונם רעטונגס־קאמיטעט פאר קעלץ

נאך לאנגען ישוב הדעת, נאך פערשידענע וואקלענישען איז מען געקומען צום באשלוס, צו שאפען א רעטונגס אין הילפס־קאמיטעט אין קעלץ. אמת, עס האבען זיך עטוואס עהנליכעס אויפ'ן קעלצער באדען יא געגרינדעט, אבער צו־בעגרעניצט איז געוועזען די טעטיגקייט און צו־ווייניג איז געוועזען די צאהל פון די אנפיהרער מיט דער אקציע, אז עס זאל ברענגען עפיס ממשות'דיגעס פאר אזא שטאדט ווי קעלץ. מיר האבען געהערט וועגען א גמילת חסדים־קאסע, וועלכע עס האבען א פאר אנגעזעהענע היגע בעלי־בתים געגרינדעט און זאנאר געשאפען א גאנץ שעהנע סומע, אבער צוליב דעם, וואס אזא אונטערנעהמונג האבען נישט רעפרעזענטירט אלע שיכטען פון דער היגער יודישע בעפעלקערונג, האט עס נישט געקענט ענטוויקלען אזא טעטיגקייט, ווי קעלץ באדארפט ביים היינטיגען טאג. אויסער דעם אויף אייגענע מיטלען אהן שום אייסערע הילף, וואלט מען אזא אקציע געמוזט זעהר צו בעגרעניצען, וואס וואלט פאטאל זיך אבגערופען אויף די, וועלכע ווארטען שוין מיט אונגעדולד אויף אזא מין הילפס־אינסטיטוציע.

אלע ווייסען, אז עס איז שלעכט, און אלע זעהען, אז דער מיטעלשטאנד געהט אונטער, אז די צאהל פרנסה־לאזע פערגרעסערט זיך פון טאג צו טאג און די נויט איז שרעקליך גרויס, דער דלות האט זיך ברייט צוזעצט אין דער יודישער גאס און הינדערטער בכבוד'יגע סוחרים, וועלכע האבען פריהער נישט לאנג געפיהרט א אנשטענדיג לעבען, ליידען פשוט הונגער.

אונזער רב מנין ורב בנין האט ניט געקענט בעקעמפען דעם גרויזאמען עקאנאמישען קריזיס. א סך מאכען די לעצטע אנשטרענגונגען און האפען זיך נאך אבצוראטעווען פון דעם אנגעהויערען תהום, אויפ'ן ברעג פון וועלכען זיי שטעהען, אבער דאס קען נאר זיין דאן, ווען מיר וועלען בעצייטענס קומען צו זיי מיט הילף אין א גענוגענדע מאס. מיט א ראציאנעלע און קאנסטרוקטיווע הילף קען מען נאך הונדערטער צוריקשטעלען אויף די פיס און געבען זיי די מעגליכקייט פון א ערנסט.

וועלכער עס איז פרנסה, און צו דעם צוועק זענען שוין אין פיעל שטעדט און שטעדטלעך געשאפען געווארען אזעלכע רעטונגס־קאמיטעטען, וועלכע האבען זיך געשטעלט אלס אויפגאבע צו ראטעווען דעם שארית הפליטה, דאס וואס עס לאזט זיך נאך, און אין דער ריכטונג ווילען זיי דורכפיהרען די קאנסטרוקטיווע הילף מיט שאפען אהן פראצענטיגע הלוואות, העלפען איינארדנען ווארשטאטען, און אין נויטיגסטען פאל אויך לייסטען מאמענטאלע הילף.

דער ניי געשאפענער רעטונג'ס־קאמיטעט אין קעלץ, זייענדיג פערזיכערט מיט מיטהילף פון אמעריקא האט ברעפה צו ענטוויקלען א טעטיגקייט אין גרויסען מאסשטאב. דאס ווענדט זיך אויך אין דער אפפערווילליגקייט פון דער קעלצער יודישער בעפעלקערונג, וועלכע דארף זיין גרייט אויף ווייטגעהענדע קרבנות. די איניציאטיווע און די אנפיהרונג מיט דער אקציע האט איבערגענומען דער פארזיצענדער פון דער יודישער קהלה און דאס גיט אונז די פערזיכערונג, אז די הילפ'ס ארבייט וועט געפיהרט ווערען ענערגיש און ערנסט.

אין דעם קאמיטעט זענען פערטרעטען אלע שיכטען פון דער יודישער בעפעלקערונג, וועלכע זענען גענוג בעקאנט מיט דער פערצווייפעלטער לאגע פון א סך בכבוד'יגע סוחרים און אנשטענדיגע בעלי־מלאכות און ווייסען גענוי, ווי ווייט עס דערגרייכט דער דלות אין בכמות און אין איכות

צום בעדויערען איז קעלץ נישט פיל אפגעשטאנען פון אנדערע שטעדט און שטעדטלעך און אויך ביי אונז איז די צאהל פון הונגער־ליידענדע, פון יורדים און רואינירטע, וועלכע זענען געבליבען אהן שטיצע גענוג גרויס און אויב דאס יודישע קעלץ וועט נישט וועלען בלייבען פאסיוו און גלייכגילטיג, איז צו פערהאפען אין אזא אינטענסיווער און פרוכטבארער ארבייט מצד דעם רעטונג'ס־קאמיטעט, וועלכער וועט שטרעבען מיט אלע כחות צו פערקלענערען די נויט און שאפען די מעגליכקייט פאר א סך הינדערטער אומגליקליכע יודישע פאמיליעס אויסניי צו זיין אימשטאנד צו פיהרען א בכבוד'יגען און רוהיגען לעבען.

א. סערוועטניק.

ד"ר י. פלעשלער.

רעפלעקסען.

(צו דער אויסשטעלונג אין דער מעדכען־שולע פון פרוי ש. רייזמאן אין קעלץ.)

די זון שטראהלט. היי־יאהר געהער דאס צו די זעלטענהייטען. מ'האט מיך איינגעלאדענט צו בעזוכען די אויסשטעלונג אין א אידישע פאלק'ס־שולע. איך געה מיט פערגעניגען.

באלד ביים אריינקומען שטעלט מיר א שילערין העפליך די פראגע.

— אייער ווערטער נאמען?

אין א צווייטע שילערין, מיט א שטעקעלע אין האנד הויבט אן צו ערטיילען אויפקלערונגען איבער איהר אבטיילונג. צוגעשמיידט צום ארט הער איך זיך צו צו די אינטערעסאנטע ערקלערונגען פון די מיידלעך, וועלכע זענען פול מיט בעגייסטערונג, און בעראכט מיר גענוי אלעס, וואס זיי ווייזען מיר: שטיקערייען, קישעלעך, קליידלעך, ראבוטקעס א אז. וו. אייניגע זאכען זענען פאקטיש מייסטערהאפט אויסגעפארטיגט געווארען דורך די קליינע הענטעלעך. מיין ציצעראן, א מיידעלע פון א יאהר 11 — 10 ערקלערט מיט אנ'ערנסטע מינע.

— „ס'איז אויסגעפארטיגט געווארען דורך א „קאלעזשאנקע" לויט איהר אייגענעם מוסטער".

ס'ווילט זיך נישט גלויבען! די מוסטערען זענען זויבער, די ליניען גלאט. כ'שטיי פאר א צייכנונג פון א צימער. אויך דא גיט מיר דאס קליינווארג גענויע ערקלערונגען.

— „דא איז א פערספעקטיווע; א פערספעקטיווע איז דא"... אין דא ווייטער האט איהר בילדער געמאהלט אן א סקיצע — בערידמט זיך א שילערין, כ'האב פערגעסען פון וועלכער קלאס זי איז. ווי אויף להכעיס האבען זיך מיר די קלאסען און די אדזיאלען אויסגעמישט אין מח.

לאנגזאם הויב איך אן צו קומען צו זיך. איך קוק זיך ארום. בעגריס די ליבענסווירדיגע ווירטען, וועלכע רוקט זיך באלד אן אין א זייט, בכדי מיר נישט צו שטערען. איך קום צום בעשלוס, אז כ'געפין זיך אין א „מוזעאום" אבער קיינעספאל אין עפעס א ספעציעלען „מוזעאום" ווי אין בערלין אדער אין אנדערע גרעסערע שטעדט, דא־ט וואו ס'איז רוהיג און שטיל, צירליך, מאנירליך. דא איז פארקערט. דא איז אלעס לעבהאפט, גערוישפול. דאס קליינווארג פראדוצירט די נומערען מיט א לעבהאפטען ערנסט. זיי ערקלערען פינקטליך און גענוי, וואס יעדע זאך בעדייטעט. פיהרען מיך אריין אין היסטאריע, ליטעראטור. איינע פון זיי וויל מיר דורכאויס עפעס שעהנעס דערציילען וועגען זולא. דציאווסקי, נאר ליידער, די לערערין וועלכע האט זיך גראד געפונען אין דער נאנט איבעררייסט דעם מיידעלע איהר אויסשפראכע און שטערט איהר אויסצולאדענען דעם גאנצען אוצר פון וויסענשאפט, וועלכע זי האט ערווארבען אין משך פון שול־יאהר.

אבער לאנגזאם, מיט סדר... מיט איינמאהל געפין איך זיך אונטער דעם שוץ פון אנ'אנדערע רעדנערין. זי דעמאנסטרירט מיר א הערליך מאדעל פון די התחלה צייטען פון דער שרייבקונסט.

— „א גייסטליכער איבערשרייבט א בוך מיט א גענזענפעדער". און דאס מיידעלע פערציילט מיר פיעל וועגען דעם גייסט פון יענע צייטען, ווען די שרייב־קונסט האט זיך נאך געפונען אין די קינדער־שיכלעך...

וועגען ווייטערדיגע איינדרוקען אויף דער אויסשטעלונג — א צווייט מאהל.

וואס הערט זיך אין קעלץ.

די ערשטע אלגעמיינע פערזאמלונג פונ'ם פראפעסיאנעלען פעראיין פון האנדעלס און ביורא-אנגעשטעלטע אין קעלץ.

זונטאג, דעם 4-טען ה. ח. 7 אזייגער אוועגד איז אין לאקאל פון דער קהלה פארגעקומען די ערשטע אלגעמיינע ארגאניזיר—פערזאמלונג פונ'ם פראפעסיאנעלען פעראיין פון האנדעלס און ביורא—אנגעשטעלטע. די פערזאמלונג האט געעפענט ה' צעמבערקאוויץ.

ס'איז געוועהלט געווארען א פרעזידיום פון פאלגענדע ה"ה: צעמבערקאוויץ פארז., פרל' וויינגאלד, א. וויינריב און ניסענקערן, אססאסארען און אלס סעקרעטאר — ה' רוזשעוויץ. ה' אברהם צוקערמאן האט געהאלטען א אויספיהרליכען רעפעראט וועגען די בעדייטונג און אויפגאבען פון פראיעקט. דאס ווארט אין דער פראגע האבען גענומען די ה"ה: דוד ראזענבערג, שמואל בירשטין, ח. זיעלאני, ניסענקערן א. אנד. ה' גורסקי האט אבגעגעבען א בעריכט פון דער ארגאניזיר-קאמיסיע, וועלכער איז איינשטימיג אנגענומען געווארען. דעם ביודושעט רעפערירט ה' גראס, וועלכער איז נאך קליינע וכוחים איבערגעגעבען געווארען דער נייער פערוואלטונג. ס'איז געוועהלט געווארען א קאמיטעט פון פאלגענדע 11 פערזאן, ה"ה: 1) צעמבערקאוויץ, 2) צוקערמאן, 3) גורסקי, 4) דייבוג, 5) וויינצוויג, 6) פרל' וויינגאלד, 7) זיירעמאן, 8) גראס, 9) בורשטין, 10) טאשמא און 11) ניסענקערן. אין דער רעוויזיאנס-קאמיסיע זענען געוועהלט געווארען ה"ה: 1) א. רוזעוויץ, 2) מילנער, 3) הובאמאנאוויץ, 4) סקירצקי און 5) א. י. שיינפעלד. אין חברים—געריכט—ה"ה: 1) סאקאלאווסקי, 2) אורבייטעל, 3) ניעביעלסקי, 4) א. וויינריב און 5) חיים זיעלאני. פערטרעטער—ה"ה: ווילנער און פרידמאן. אין דער פערזאמלונג האבען זיך בעטייליגט א ערך פון 100 פערזאן. ס'איז צו האפען, אז דער פעראיין וועט זיין געקרוינט מיט ערפאלג.

איבערגעפאהרען א קינד דורך א אויטא.

פאריגען, פרייטאג ווען פון דער באהן-סטאציע איז געפאהרען אין א שנעלען אימפעט א קראקאווער אויטא, האט ער אויף דער שענקיעוויטשא גאס איבערגעפאהרען א 8 יעהריג אידיש קינד, וועלכעס איז שטארק פערוואונדערט געווארען און ס'ליגט נאך ביזן היינטיגען טאג אין שפיטאל. דער שאפער וואס האט געפרובט צו אנטלויפען איז דורך המון און פאליציי פערהאלטען און אבגעפיהרט געווארען אין קאמיסאריאט אריין.

פון האנדווערקער פעראיין.

די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג פון די האנדווערקער, וועלכע האט געזאלט פארקומען אין צווייטען טערמין, זונטאג דעם 4—טען ה. ח. איז ווידער צוליב'ן נישט קומען פון א גרעסערער צאהל מיטגלידער נישט פארגעקומען. דאס איז א זעלטענע ערשיינונג, ווייל ביז איצט, איז דער האנדווערקער-פעראיין אין קעלץ געווען איינער פון די בעסטע דיסציפלינירטע פעראיינען אין אונזער שטאדט און אזא מין ארט בעציהונג מצד די האנדווערקער רופט ארויס גרויס בעוואונדערונג.

די הערצל-פייערונגען (כ' תמוז)

אזוי ווי יעדעס יאהר, איז אויך דעם פערגאנגענעם פרייטאג 10 א זייגער פריה פארגעקומען אין דער שטאדטישער שוהל א הערצל-הזכרה. דער חזן ה' וויינער מיט'ן כאר האט געזונגען עטליכע קאפיטלעך תהילים און געמאכט א „אל מלא רחמים". מיט א אינהאלטס רייכע רעדע וועגען לעבען און שאפונג פון ד"ר הערצל איז ארויסגעטרעטען דער פרעזעס פון דער אידישער קהלה ה' י. מ. רייזמאן. ווען דער חזן מיט'ן כאר האבען געזונגען „התקוה" איז אויסגעבראכען א שטארקער סקאנדאל צוליב דעם, וואס דער דאזאר פון דער נאציאנאלער ליסטע ה' יעקב הלל פאפירמאן, א קהלה-שוחט און אנ'אגודה'ניק, וועלכע האבען גראדע געדאווענט אין שוהל האבען זיך נישט געוואלט אויפשטעלען בשעת'ן „אל מלא רחמים" און „התקוה". דער פאקט האט ארויסגערופען א פערביטערונג ביי אלע אנוועזענדע און ווען נישט די בערוהיגונג פון געוויסע פערזאנען ווער ווייסט צו וואסערע טרויריגע פאלגען דער פאקט וואלט צוגעפיהרט.

ר ע פ ל ע ק ס ע ן

(ענדע פון 8 טע זייט).

א שריט ווייטער און איך געפין זיך אין קרייז פון נאטור — פארשערינס, איינע פון זיי שטעלט מיר פאר פרישע בלומען און געוויקסען, וועלכע זענען געהאדעוועט אין שול-גארטען און די צווייטע דעמאנסטרירט פערטריקענטע בלומען, אויבס און גרינצייג. ס'דערוועקט זיך אין מיר דער אלטער נאטור-פארשער. איך בעטראכט אלעס גענוי און הער זיך געהאריזאם צו מיין יונגע פארטרעגער'ן, וועלכע מיט'ן שטעקעלע אין האנד, האלט מיך צונעשמידט צום ארט ווי עפעס א מאגיג, א מכשף.

כ'געה אריבער אין די אבטיילונג פון געאגראפיע: מאפען, מאדעלען פון פלאסטעלינע, ווי אויך פלאסטישע מאפען שטעלען בולט פאר דעם ערד-קוגעל, פול מיט טאלען און בערגער מיט שלענגעלדיגע טייכען, אלץ אזוי בעשיינפעליך, רעליף, אז דאס קינד מוז אומבעדינגט בעהאלטען אין זכרון דאס געטריע בילד און דעם צושטאנד פון דער ערד־שאהל.

דער 7 טער קלאס, ד. ה. דער 4-טער גימנאזיאלער קלאס, האט אויסגעשטעלט אויטצייכונגען און שטיך בילדער פון פערגלייכונג'ס־נעאגראפיע. די קליינע א דעפטען פון א יאהר 12 גיט מיר א לעקציע וועגען דעם צושטאנד און ענטוויקלונג פון דער בעוואלדונג אין פוילען בכלל און פון דער קעלצער וואיעוואודזטווא בפרט. א מערקווירדיגע זאך! די שילערין דערמאנט מיך אן די שעהנע וועלדער אין שוועדען, וועלכע מאכען דארט אויף דעם צעפין א מאיעסטעטישען הערליכען איינדרוק. אין איין סעקונדע פליהען מיר אדורך דורך דעם געדאנק די צייטען פון מיין אויפהאלט און שטאקהאלם און אומגעגענד. די שילערין ווענדעט זיך צו מיר: — „אט דא זעהט איהר, אז אין שוועדען איז די בעוואלדונג אמגרעסטען און גלייכצייטיג ווייזט זי מיר מיט'ן שטעקעלע אויף דעם סימבאלישען גרעסטען בוים. און אט דער בוים רופט אין מיר ארויס די שיינע, הערליכע, האטש קאלטע ערינערונגען פון די צייטען פון מיין וואנדערען ארום שוועדען.

כ'האב געהאט שטארק השק אביטעל לענגער זיך צו צוקוקען צו די גרויסארטיגע אויפצייכנונגען, רעדעלעך און געאמעטרישע פערגלייכונג'ס־פיגורען, אבער מיין גאט! מ'לאזט מיך נישט רוהען. איין שריט לינק'ס און א קליין מיידעלע פערבעט מיך פעריהרעריש מיט איהר שטעקעלע, זי וויל מיך דורכאויס פאראינטעריסירען מיט איהר מאדעל פון א דארף. זי ווייזט מיר צוויי מאדעלען פון דארפישע ברינען און ווארענט שטרענג, אז מ'זאל שטענדיג נאר שעפען וואסער ביי די ברונען צו וועלכען ס'איז צוגעטשעפעט א קיבעל. ווארום, דאס בעשטענדיגע וועקסלען פון קיבעל פערשפרייט דאך אנשטעקענדיגע קראנקהייטען...

— ביסט גערעכט מיין ליב קינד! מיט וואס פאר ליבע, מיט וואס פאר א פייער דאס קינד דעמאנסטרירט דעם מאדעל פון דארף, די כאטעס, די פאסט, די גמינע און די ספולדזיעלנא. און איהר זעהט וויפיעל ארבייט דאס מיידעלע האט אין דעם איינגעלייגט און וויל, אז די אלע גרויסע מענשען מיט די ערנסטע געזיכטער זאלען פערשטעהן און זאלען וויסען, אז דאס איז נישט דארט עפעס א שפיעלצייג, בעהיטע גאט, דאס איז עפעס מעהר, דאס איז איינס פון די רעדעלעך אין די מאשין, וואס מ'רופט אן לעבען און אהן דעם רעדעלע בלייבט די מאשין שטעהן.

— האסט ווידער אמאהל רעכט ליב קינד! אויך איך האב אדורכגעלעבט מיינע קינדער־יאהרען אין מיין לעבען זעה איך אין דיר, נאר בלויז מיט א פאר אבטיילונגען פריהער. אויך איך האלט, אז דיין ארבייט איז אומבעדינגט נויטיג פאר די שווערע קאמפליצירטע לעבענס-מאשין.

וועגען ווייטערדיגע איינדרוקען אויף דער אויסשטעלונג—א צווייט מאהל.

וועלכע שילערינס פון דער מיידעל-שולע פון פרוי רייזמאן האבען בעקומען אויסצייכנונגען?

פאלגענדע שילערינס האבען פאריגע וואך בעקומען אויסצייכנונגען פאר זייער גוטער לערע:

1) פרל. וויינגאלד, 2) קאמינער, 3) נייווערט, 4) קאטץ, 5) מאיערקאוויטש, 6) אידקאוויץ, 7) יאקובאוויטש, 8) ראפאפארט און לעווארטאווסקא אין פאלגענדע שילערינס האבען געענדיגט די שולע: 1) פרל. ברוק, 2) משאפליצקא, 3) חעלצמער, 4) דעמבסקא, 5) גאלדבערג, 6) הערשמאן, 7) כאלעוויאנסק, 8) יאקובאוויץ, 9) קאכען, 10) לעווארטאווסקא 11) לאוטשא, 12) מיימאן (האט בעקומען די בעסטע אויסצייכנונג) 12) מענטליק, 13) מאשענבערג, 14) ניסנאוויץ, 15) ארבאך, 16) פיווקא, 17) ראטענבערג, 18) שוועלגרעבער, 19) טענענבוים, 20) ווינארוש, 21) זייאנטשקאווסקא, 22) זעמעל, און 23) קאמינער.

פון „השומר-הצעיר".

פרייטאג כ' תמוז אינ'ם טאג פון ד"ר הערצל'ס יאהרצייט איז פארגעקומען א שפאציר אין די גאסען פון „השומר". די שומרים שפאצירענדע אין די שומרישע אוניפארמען האט געמאכט א שטארקען איינדרוק צווישען דער אידישער בעפעלקערונג און אפילו ביי די קריסטען.

שבת 4 נ. מ. אין 8 אייענד זענען פארגעקומען גימנאסטישע איבונגען און א הערצל-אקאדעמיע, וועלכע האט געמאכט זעהר א אימפאזאנטען איינדריק. פ זענען געהאלטען געווארען רעדעס מענינא דומא. א בעזונדער'ן דאנק קומט די פאליציי, וועלכע האט געהאלטען א מוסטערהאפטע ארדנונג בשעת'ן שפאציר דורך די גאסען אבּ·רוימענדיג בעפאר דעם וועג פאר דעם שומרישען צוג.

וועלכע אידישע שילער אין די פוילישע גימנאזיעס האבען נאך בעקומען מאטורעס.

אין דער פוילישער האנדעלס שולע, האבען פאלגענדע 3 אידישע שילער בעקומען מאטורע: 1) דוד זילבערשטיין, 2) שטונקע און 3) טרעגער.

פערזענליכעס.

ה' דוד ראזענבערג, דירעקטאר פון דער קעלצער פאלקס-באנק, וועלכער איז פאריגע וואך געווען דעלעגירט אלס דעלעגאט אויפ'ן קאאפעראטיווען באנק צוזאמענפאהר איז געוועהלט געווארען אלס ראט-מיטגליד אין דער צענטראלע פון די אידישע קאאפעראטיווען-באנק אין פוילען.

בעריכטיגונג

אין צוזאמענהאנג מיט'ן נאטיץ אין פאריגען נומער פון אונזער צייטונג, וועגען די וואהלען פון ארגאניזיר-קאמיטעט פון א גמלת חסדים קאסע און רעטונגס-קאמיטעט, איז ע"פ טעות געווען די נאמען פון ה' גאלדוואסער אלס קאמיטעט-מיטגליד. אויפ'ן ארט פון ה' גאלדוואסער האט געדארפען זיין ה' זיסקינד הערמאן.

Najsilniejsze bóle głowy usuwa.

Bank Handlowo-Spółdzielczy
Sp. z ogr. odp.
w JĘDRZEJOWIE ziemia KIELECKA
Konto czekowe w P. K. O. w Warszawie № 63.383.
Adr. telegr.: „HAESBANK" Jędrzejow.

די ספולדזיעלצי האנדעלס-באנק אין יענדזיעוו ערלעדיגט אלערליי באנק-אפעראציעס פינקטליך און צו מעסיגע פרייזען. צאהלט די איינקאסירטע געלדער אין דעם זעלבען טאג און נעמט אויף אן ווקלאדען פון די קלענסטע סומען אויף שפאר ביכלען.

— „אט דאס איז דער פוילישער פערדעטער פאנינסקי, ער האט דאס צוגעפיהרט צו דער פערטיילונג פון פוילען!" וויפיל כעס שטעקט אין די ווערטער, זי האט אזש די קליינענקע פויסטעלעך צוזאמענגעדריקט.

— אבער דא — ווייזט זי מיט אנ'אויסגעלייטערט פנים — דא שטייט דער פוילישער נאציאנאלער העלד קאשציושקא, וועלכער האט זיך אנגעטוהען פויערישע מלבושים. אין דארט, שטייט צארין קאטערינא אין בעגלייטונג פון 2 רוסישע שלאכטשאנקעס... אבער וואס מיר די רוסישע קאטארינע, איך האב זיך זיינער צייט צוליב איהר פיעל אנגעליטען.

אויף דער וואנד העגנען טאבליצעס פון אנאטאמיע. א גאנצע צייט האב איך געשוויגען, נאר דא האב איך שוין נישט אויסגעהאלטען און קוק מיך אונרוהיג ארום אויף דער לעקטארקע, זי האט זיך שנעל געפונען. זי דערציילט מיר וועגען בלוט-אומקרייז, ווייזט מיר א מאדעל פון א הערץ, וואס א שילערין האט געמאכט אויס ליים. ס'ווילט זיך מיר שטעלען א פאר פראגען, אבער כ לאז געמאכט, כ'האב מורא דאס פייגעלע אוועקצושטראשען און הארך זיך ווייטער צו מיט אינטערעס.

און דאך! אויפן גאנצען 7 יעהריגען קירס יווערט דאך פיעל שעה'ען געגעבען אויף היגיעניע! איך דערמאהן זיך מיט יאהרען צוריק האט מיין קאלעגע א פאליטעכניקער, מיט וועלכע כ'האב אין די סטודענטען-צייטען צוזאמען געוואוינט, נישט געהאט קיין בלויע אהנונג פון אנאטאמיע. נאר ערשט איך, שטודירענדיג אנאטאמיע, האב אין איהם דערוועקט א פאראינטערעסירונג פון די לערע.

מען רייסט מיך אוועק, איך גייה אריבער צו די אפטיילונג פון פיזיקע דא זענען פערשידענע צייכנונגען מיט א אויג-אין-שטורם-פלומפ אין דער שפיץ דארט ווייזער זענען אויסגעהאנגען גאבלאטקעס מיט זאמלונגען פון ראפע, נאכט און זייערע בעשטאנדטיילען.

ענדליך מאדעלען פון מיטעל-אלטער. דא שטייט פאר מיינע אויגען א מיטעל-אלטער שלאס מיט א בריק און טורמס, דארט ווידער א מאדעל פון יאגעלאס אוניווערזיטעט, דערנעבען שטעהט יאנעלא אליין, וועלכער האט דאס אוניווערזיטעט אויפגעפרישט. איבעראל לאזט זיך זעהען העבראישע אויפשריפטען און דארט דעמאנסטרירט מען א לאטעריע מיט בילדער און העברעאישע אויפשריפטען, בכדי אזוי ארום דאס קינד לייכט אויסצולערנען די שפראך, אויף וועלכע ס'ווערט געלערנט אין אונזער אלט-נייע אלמא-מאטאר אין ירושלים.

נאך פיעל, פיעל אנדערע פראגמענטען פון היסטאריע, נאטור-וויסענשאפט און ליטעראטור איז אנגעהויפט אין דעם פראכטפולען, פיעל-פארביגען און רוישענדיגען יונגען מוזעאום. דא איז אונזער צוקונפט, דא, אין דעם לאבאראטאריום, וואו ס'ווערען פאר אונז פארגעבערייט גאונ'ישע מחות, דא לערנען זיך אונזערע קינפטיגע דורות זעלבסטשטענדיגקייט, בכדי זיי זאלען אין די קינפטיגע שולע פון לעבען קענען זיך א קעגען-שטעלען דעם ביטערען אמת, וועלכער ווערט אנגערופען — לעבען.

צוקוקענדיג זיך צו דער ריזיגער ארבייט אין דער אידישער שולע, אין א נארמאלע פאלקס-שולע, אין וועלכע קיינער ווערט דאך נישט בעטראכטען די לערע פאר א לוקסוס, בייג איך טיעף אראב דעם קאפ, פאר די אלע, וואס האבען אזוי מיהואם געארבייט און געבילדעט דעם פערשטאנד, ווי אויך דעם יונגען כח פון דעם קינד, וואס איז אונז אזוי טייער.

איך פיהל מיך אזוי טיעף גערירט פון די גרויסע ארבייט, אז איך בין נישט אימשטאנד א סך צו רעדען מיט די, וואס זענען שולדיג אין מיין ערשיטערונג, און זיי, די „פאני פרזשעלאזשאנא", ווי אויך דאס לעהרערים, רעדען זיך אזוי געמיטליך און בעשיידען.

— „דאס איז אונזער א"טעגליכער ארבייט". איך געזעגען זיך שנעל און ווינש זיי אויך ערפאלג אין קינפטיגען שול-יאהר.

אזוי זעהט אויס א אידישע שולע אויף דער פראווינץ, אין דער צייט פון אפאטיע און יאוש, וועלכע האט אונז אלע אומגענומען, האב איך לייכט אבגעטעמט אין פערלויף פון דער קורצער צייט, אין וועלכע איך האב מיך צוריק אריבערגעטראגען אויף דער שול-באנק. און דעריבער דריק איך אויס מיין הערצליכען דאנק די אלע, יונגע און קליינע מייסטערינס, אין וועמענס געזעלשאפט כ האב מיין צייט אזוי אנגענעהם פערברענגט.

און א הר עלטערען, קוקט אפטער אריין אין דעם צימער, ווי אויך אין די נשמה פון דעם קינד, פעראינטערעסירט זיך אפטער מיט זיינע ביכלעך, צייכנונגען, אויסשניטען און רעדעלעך און איהר וועט זיך שנעל איבערצייגען, אז אין דעם אלעם איז פערבארגען דער גרויסער סוד-החיים.

ה. גרינשטיין, פעלטשער טעל. 303 פרישע פאקען.

Odbito we własnej drukarni, Radom, Szwarlikowska 20.